

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชน
บ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

โดย นางภารดี สุขวาสนะ และ คณะ

30 พฤษภาคม 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชน
บ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่ปรึกษา

นายประยงค์ อัมจักร

นายถวิล นาครินทร์

นายโผน วรรณทอง

คณะ ผู้วิจัย

1.	นางภารดี	สุขวาสนะ
2.	นายเวียงจันทร์	ทำนาผล
3.	นายเตง	ใจคุ้มเก่า
4.	นายลอด	สังคีรี
5.	นายเวชกิจ	เถาว์ชาติ
6.	นายบุญธรรม	ขุนแน่น
7.	นายปัญจำ	จิตจง
8.	นางสาวดาราศี	ยอแสง
9.	นางดวงมณี	ธารแม่น
10.	นางนิรัตน์	บุญพิมพ์
11.	นางสาววิไลรัตน์	แสงเจริญ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว)

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของบ้านนาคลอง
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ และ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดหนี้สิน
3. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านนาคลอง
4. เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และ ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน

จากการศึกษาของทีมวิจัย ที่ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ได้พบว่า สถานการณ์ภาวะหนี้สินของบ้านนาคลอง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและมีแนวโน้มตามภาวะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา กระแสของการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเกิดจากนโยบายภาครัฐ หรือ กระแสของโลกที่เกิดความผันผวนทางการค้า ทำให้ชุมชนบ้านนาคลองมีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยม ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต รับสังคม หรือ กระแสภายนอก เข้าสู่ระบบการพึ่งพาตลาดจึงมีการใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น และมีการแข่งขันเพื่อหาเลี้ยงชีพ มีการอพยพแรงงานไปต่างประเทศและต่างเมืองเพื่อให้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้เงินมาซื้อความสะดวกสบายตามกระแสบริโภคนิยม หรือ ระบบทุนนิยม เป็นหลัก สังคมพบกับความล้มเหลวในการอยู่แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน ระบบครอบครัวมีปัญหา มีการทะเลาะวิวาท ดิฉญาเสพติด อบายมุขในสังคม ครอบครัวแตกแยก มีการหมุนเวียนสถาบันเจ้าหนี้เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในการกินเงินที่กู้ยืมออกมาจากสถาบันการเงินนั้นๆ เช่น กู้ ธกส ไปใช้หนี้กองทุนหมู่บ้าน หรือ กู้นายทุนไปใช้หนี้ ธกส เป็นต้น จนบางคนต้องสูญเสียที่ทำกิน

เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีการส่งเสริมให้ชุมชน ปลุกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้มีการทำลายป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ ปลูกได้ 2-3 ปี ทำให้ดินเสื่อมสภาพเนื่องจากการใช้สารเคมี ในราวปี 2508 ชุมชนได้รับกระแสค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ คือ กระแสบริโภคนิยม ที่มีการเลียนแบบชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนเมือง มีการเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตในการบริโภคและอุปโภค เช่น การกินต้องพึ่งพาอาศัยตลาดอาหารถุงพลาสติก มากกว่าจะมีการทำกินเองในครัวเรือน เพราะคิดว่าสะดวกในการกินอยู่ ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นฟุ่มเฟือยในการซื้อสินค้า มีค่านิยมแข่งขันอวดร่ำอวดรวย และอีกอย่างนโยบายของรัฐก็หนุนเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตเพื่อขายมากกว่า การทำเกษตรกรรมแบบวิถีชาวบ้านหรือแบบพึ่งตนเอง การจัดตั้งธนาคาร ธกส ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้ ต้องนำสินทรัพย์ไปจำนองเพื่อเอาเงินมาตอบสนองความต้องการของตนเองในการใช้จ่าย และลงทุน ในต้นทุนที่สูง เพื่อให้ได้ผลผลิตตอบสนองขึ้นและทันต่อความต้องการของตลาดซึ่งไม่ได้คำนึงถึงการทำลายทรัพยากรในอนาคต การกู้ยืมมีทั้งรูปแบบของบุคคลจำประกัน และหลักทรัพย์จำประกัน ซึ่งเป็นหลักการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นหนี้มากขึ้น

ส่วนรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน ในอดีตนั้นบ้านนาคลองก็ใช้ระบบหมุนหนี้ กู้จากแหล่งหนึ่งไปชดใช้อีกแหล่งหนึ่ง จึงทำให้เป็นหนี้ไม่รู้จบสิ้น เช่น กู้ยทุนมาซื้อรถไถ กู้จาก ธกส มาซื้อปุ๋ยเคมี พอครบรอบก็กู้ยทุนมาใช้นี้ ธกส แล้ว ครบยทุน ก็กู้จาก ธกส มาใช้นายทุน หรือ แหล่งอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หรือ นอกชุมชน เพื่อใช้นี้ เมื่อใช้นี้ไม่ทันก็มีการฟ้องร้องยึดทรัพย์สิน ทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่หากชุมชนหันมาวิเคราะห์ตนเองและรู้สาเหตุแห่งการเป็นหนี้ก็อาจจะลดภาระหนี้สินได้บ้าง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละคนว่าจะหาทางออกทางใดที่เหมาะสมสำหรับตนเองมากที่สุด

คำนำ

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย สำนักงานภาค ปีงบประมาณ 2551 ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดจากชุมชน

บ้านนาคลอง หมู่ที่ ๗ ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีคนเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ รวมเป็นเวลา ๖๒ ปี จากคำบอกเล่า เริ่มแรกผู้จัดตั้งหมู่บ้าน คือ ครอบครัวนายสิงห์ ภูมิวัง ได้ย้ายออกจากบ้านนาคู หมู่ ๒ พร้อมทั้งครอบครัว และลูกอีก ๕ คน เพื่อขยายที่ทำมาหากิน ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพื่อทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว จากนั้นมาชาวบ้านที่ตามมาอยู่หมู่บ้านแห่งนี้ ได้เรียกชื่อบ้านว่า “บ้านน้อยดาลิงห์พาย” จนมีผู้คนย้ายเข้ามาอยู่จำนวนมากขึ้น และ ในปี ๒๕๒๔ ได้มีการเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “บ้านนาคลอง” และมีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายสีมานุญแสน และมีกำนันตำบลนาคูคือนายสมเพชร พลนาคู บ้านนาคลอง เป็นหมู่บ้านที่ ๑๕ ของตำบล มีจำนวน ๖๐ ครัวเรือน ปัจจุบัน มีนายโผน วรรณทอง เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีประชากร ๓๗๗ คน จำนวน ๑๐๗ ครัวเรือน อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลนาคู

แต่อย่างไรก็ตามโดยสภาพทั่วไป ของบ้านนาคลอง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ใช้ขายเป็นหลักโดยอาศัยการซื้ออยู่ซื้อกิน รายได้จากการรับจ้างและการปลูกพืช เรียกว่า ขายไปซื้อมา เพราะได้รับกระแสทุนนิยมจากภายนอกจึงทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นในรายงานฉบับสมบูรณ์งานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลบริบทเบื้องต้นและสำรวจข้อมูลหนี้สิน รวมถึงแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้ของชุมชนบ้านนาคลองโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทุกขั้นตอนและหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ชุมชนในชนบท

ขอขอบคุณ สำนักงานวิจัยท้องถิ่น (สกว) ที่ให้การสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณพี่เลี้ยง รวมทั้งที่ปรึกษาโครงการและ พ่อ แม่ พี่น้อง ชุมชนบ้านนาคลองที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วยดี และ ทีมวิจัยทุกท่านที่เสียสละทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ทีมวิจัย

สัญญาเลขที่ RDG51E0009
โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง
ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
รายงานฉบับสมบูรณ์

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2551 ถึง วันที่ 30 พฤษภาคม 2552

ชื่อหัวหน้าโครงการ : นางภารดี สุขวาสนะ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของบ้านนาคลอง
- เพื่อศึกษาสาเหตุ และ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดหนี้สิน
- ศึกษารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านนาคลอง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
ความเป็นมา	3
โจทย์การวิจัย	4
วัตถุประสงค์	4
ผลการดำเนินงาน	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
วิธีดำเนินการวิจัย	6
ปัญหาอุปสรรค	7
ส่วนที่ 1	
บริบทชุมชน	8
ประวัติศาสตร์	8
ลักษณะที่ตั้ง/อาณาเขต	11
การศึกษา	14
วัฒนธรรมประเพณี	14
ทรัพยากรธรรมชาติ	19
สภาพทางเศรษฐกิจ	19
สภาพปัญหาชุมชน	21
ส่วนที่ 2	
สรุปผลดำเนินงาน	
การทำกิจกรรมประชุมทำความเข้าใจทีมวิจัย	23
การประชุมชาวบ้านเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นในชุมชน	24
การจัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูล	25
การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม	27
การนำเสนอข้อมูลสรุปสถานการณ์หนี้สินบ้านนาคลอง	28
การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปร่วมกับชุมชนและวิทยากร	29
การศึกษาดูงานและแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านนาคลอง	35
ภาคผนวก	
แบบสอบถาม	
ภาพกิจกรรม	

บทที่ 1

บทนำ

โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านนาคลองเป็นหมู่บ้านที่แยกตัวออกจากบ้านนาคู มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๐๗ ครอบครัวยุค ประชากรทั้งหมด ๓๗๐ คน ผู้หญิง ๑๕๐ คน ผู้ชาย ๑๕๐ คน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลของอำเภอนาคู ตำบลนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เดิมได้อพยพมาจากเมื่อนาน้อยอ้อยหนู หรือน้ำน้อยอ้อยหนู เมื่อน้ำน้อยอ้อยหนูเป็นหัวเมืองใหญ่เมืองหนึ่งในเขตสิบสองจุไทยตอนใต้ (ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว) การอพยพของคนที่มาจากประเทศลาว เข้ามาอยู่เนื่องจากสงครามบ้าง ประสบทุกข์ภัยบ้าง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลบ้าง ถูกกวาดต้อนมา และติดตามญาติพี่น้องมาภายหลังบ้าง ต่างๆ คราวกันตามสมัยและเหตุการณ์ การปลูกบ้านเรือน มักจะปลูกเรือนไม้ชั้นเดียวเป็นรูปสี่เหลี่ยมและยกพื้นได้สูง สูง มักจะปลูกบ้านใกล้แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ภายในเรือนมักจะมีเตาไฟสำหรับนั่งข้าวเหนียวทำกับข้าวรับประทาน การรักษาคนไข้ก็ใช้คนที่ทรงผี หรือหมอ ดูมาทำนายทายทักให้รู้ว่าจะถูกผีนา ผีเรือน เป็นประการใด ฝ่ายหมอนั้นก็จะทำพิธีต่างๆ ให้รู้ว่าเป็นภูตผีปีศาจอันใด แล้วก็บอกให้ญาติคนไข้ทราบ ยาที่ใช้รากไม้ ใบไม้ ดมและแช่กิน อาบ ทา ตามที่ถือว่าเป็นยา สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของบ้านนาคลองเป็นที่ราบลุ่ม มีหนองน้ำชลประทานขนาดปานกลาง ประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไปหลังฤดูเก็บเกี่ยว

เมื่อก่อนบ้านนาคลองได้มีการทำการเกษตรกรรมโดยการทำตามฤดูกาล ไม่มีการแข่งขันกับกาลเวลาและไม่ต้องรีบเร่งในการผลิต แต่ในระยะเวลาต่อมาในช่วงปี ๒๕๓๖

รัฐได้มีการส่งเสริมการทำการเกษตรกรรมเพื่อเป็นการเกษตรในเชิงอุตสาหกรรม ซึ่งโครงการส่งเสริมภาครัฐ มีการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น การทำไร่อ้อย มัน ไร่นาสวนผสม การเลี้ยงวัว การเลี้ยงหมู การปลูกมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น และทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งของบ้านนาคลองได้รับผลกระทบเนื่องจากการทำ

การเกษตรในลักษณะนี้มุ่งเน้นการค้าและทำให้เกษตรกรมุ่งเป้าไปสู่ความอยากรวยมากกว่าการทำเพื่อปากท้อง ซึ่งทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเปลี่ยนไปจากการทำเกษตรกรรมในอดีตที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง มีเทคโนโลยีใหม่เข้ามาแทนการใช้แรงงาน มีการแข่งขันกันเพื่อมุ่งเน้นการทำการเกษตรกรรมแบบการค้า โดยมีนายทุนเป็นคน

กลางในการรับซื้อสินค้า และตั้งราคา ตามกลไกของนายทุน ในทางกลางกระแสดการต่อสู้เพื่อให้ราคาพืชผลสูงขึ้น ให้ปัจจัยการเพาะปลูก (ปุ๋ย ยา) ราคาต่ำลง ให้ราคาสินค้าจำเป็นสำหรับอุปโภคบริโภคต่ำลง (หรืออย่างน้อยก็อย่าขึ้นราคา) นั้น ในการลงทุนการทำเกษตรกรรมครั้งนั้นก่อให้เกิดภาระหนี้ บ้างก็เป็นหนี้ธนาคาร บ้างก็เป็นหนี้สหกรณ์ บ้างก็เป็นหนี้นายทุน ทำให้หลายครอบครัวต้องแยกกันเพื่อหาเงินมาใช้หนี้ และบางครอบครัวต้องสูญเสียที่ทำกิน หรือติดจำนอง เพราะไม่สามารถฟื้นฟูตัวเองได้ภายในระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่กำหนด แต่ไม่ได้คิดจะจัดการสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และไม่ได้ศึกษาถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง รวมถึงการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของตนเองในการทำการเกษตรแบบพึ่งตน จนทำให้ประสบปัญหาหนี้สินที่มีมานานนับเป็นสิบสิบปี

เกษตรกรบ้านนาคลองมีหนี้สินสูงขึ้นและขยายวงกว้างออกไป กล่าวได้ว่าแทบทุกครัวเรือนก็ว่าได้ นอกจากนี้พบว่า วิถีการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปจากเดิม จากการผลิตเพื่อกินมาเป็นการผลิตเพื่อขาย รูปแบบการทำนาของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป มีการเปลี่ยนแปลงเมล็ดพันธุ์ และนำปุ๋ย ยา เครื่องทุ่นแรงมาใช้ แรงงานจากที่เคยช่วยกันทำมาเป็นการว่าจ้าง มีค่าตอบแทนด้วยเงิน ฯลฯ ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าศึกษา ทำความเข้าใจ เพื่อให้ทราบสาเหตุปัจจัยความสัมพันธ์ของปัญหา ภาพโดยรวมของชาวบ้านนาคลองในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงจากรูปธรรมที่เป็นอยู่ สภาพและสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของบ้านนาคลอง ความสัมพันธ์กับการผลิตแผนใหม่ ตลอดจนรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้สิน โดยคาดหวังว่า การทำการศึกษ ทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การค้นคว้าทางเลือก ทางออกในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ และอยู่ในฐานความเป็นจริงที่จะปฏิบัติได้

อย่างไรก็ตามในปี ๒๕๔๕ ได้มีผู้นำกลุ่มจำนวนประมาณ ๕ คน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตจากศูนย์เรียนรู้อันแปง ซึ่งทำให้เขาหันกลับมาทบทวนตัวเอง และมองเห็นว่าหากไม่ทำกิจกรรมที่เน้นเรื่องปากท้องของตนเองก่อนแล้วจะสามารถเอื้อกับคนอื่นหรือในชุมชนของตนเองได้อย่างไร จึงต้องการนำเอาสิ่งที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรอื่นๆ ภายในชุมชนเพื่อให้รู้ว่าหากไม่พึ่งพาตนเองก่อนจะรอให้รัฐหรือหน่วยงาน หรือ องค์กรภายนอกมาจัดการก็คงไม่ใช่ทางออกที่ดีนัก เกษตรกรกลุ่มนี้ได้ตระหนักถึงภาระหนี้ที่จะตกทอดถึงลูกหลานในอนาคต ดังนั้นจึงต้องการศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการภาระหนี้สินของเกษตรกรในชุมชน ซึ่งจะต้องค้นหากระบวนการและวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหานี้เหล่านั้น ร่วมกับคนในชุมชนบ้านนาคลอง

โจทย์การวิจัย

๑. จะแก้ไขปัญหานี้สินบ้านนาคลองได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของบ้านนาคลอง
๒. เพื่อศึกษาสาเหตุ และ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดหนี้สิน
๓. ศึกษารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหานี้สินบ้านนาคลอง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาสถานการณ์ปัญหานี้สินบ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีกรอบแนวคิดการศึกษา ดังนี้

๑. สถานการณ์หนี้สินบ้านนาคลองเป็นอย่างไร
๒. สาเหตุ และ ปัจจัยใด ที่ทำให้เกิดหนี้สิน
๓. รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหานี้สิน
๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการหนี้สินของบ้านนาคลอง

ขั้นตอนและวิธีการ

๑. ประชุมเตรียมทีมวิจัย และ ทำความเข้าใจกับทีมวิจัย เพื่อทำความเข้าใจการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านนาคลอง พร้อมกับแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบวางแผนการทำงาน ร่วมกับพี่เลี้ยงโครงการ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานวิจัยท้องถิ่น
๒. ประชุมชาวบ้าน ทีมวิจัย ประชุม ทำความเข้าใจกับชาวบ้านในกระบวนการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติการ
๓. จัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ทีมวิจัยร่วมกับพี่เลี้ยง หาประเด็นและคำถามร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับโจทย์ และวัตถุประสงค์ เพื่อทำแบบสอบถามข้อมูลเชิงปริมาณ
๔. จัดเก็บข้อมูลในชุมชน ทีมวิจัยทำความเข้าใจร่วมกันในเครื่องมือที่จะใช้จัดเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม ตามคุ้มหมู่บ้านนาคลอง เพื่อสัมภาษณ์แต่ละครอบครัว และ ผู้เฒ่า หรือ ผู้รู้ในชุมชน

ทีมวิจัยใช้สื่อการวาดภาพตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน

๕. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ทีมวิจัยได้นำข้อมูลมาแยกแยะเป็นหมวดหมู่ โดยมีพี่เลี้ยงโครงการและวิทยากรมาช่วยวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ทีมวิจัยกำลังรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอชุมชน

๖. จัดเวทีนำเสนอข้อมูล ทีมวิจัยได้นำเสนอตัวเลขที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลในชุมชนเสนอให้ชุมชนได้รับทราบ และ ให้ชาวบ้านนาคลองได้แสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งให้เห็นที่มาที่ไปของตัวเลขที่เป็นหนี้

ทีมวิจัยสรุปข้อมูลหนี้สินนำเสนอชุมชน

๗. จัดทำรายงานความก้าวหน้า ทีมวิจัยได้นำข้อมูลต่างๆ ในเบื้องต้นมาช่วยกันรวบรวมทำรายงาน
๘. จัดเวทีเพื่อหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินร่วมกัน ในระดับครอบครัวและชุมชน

วิทยากรภายนอกร่วมวิเคราะห์สรุปข้อมูลพร้อมให้ข้อมูลเหตุและปัจจัยการเป็นหนี้เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา

๕. ศึกษาดูงาน ทีมวิจัยและชาวบ้านนาคลองศึกษาดูงาน รูปแบบการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน แม่พิมพ์ โถต้นคำ เครือข่ายอินแปง จังหวัดสกลนคร

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านกำลังทำผงนัว

เรียนรู้การทำเครื่องสูบน้ำจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน โดยไม่ต้องใช้น้ำมัน

๑๐. สรุปผลการทำวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ซึ่งมีทีมวิจัยและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความชัดเจนและให้ชุมชนค้นหา รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมของตนเอง

วิเคราะห์ และ ปฏิบัติการตามฐานต่างๆ ในเครือข่ายอินแปง

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลา ๑ ปี ๓ เดือน เริ่ม ๑ มีนาคม ๒๕๕๑ ถึง ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ทราบสถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง
- ทราบสาเหตุ ปัจจัยและเงื่อนไข ของบ้านนาคลองในการจัดการหนี้สิน
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัย ดำรวจ วิเคราะห์ ศึกษา ข้อมูลหนี้สินในชุมชนของตนเอง
- ชุมชนได้เรียนรู้วิธีการและทางเลือกรูปแบบแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการหนี้สินของตนเองและส่วนรวม
- ชุมชนได้แผนงานและการทดลองปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อขยายผลต่อไปทั้งในครอบครัวและส่วนรวม

บทที่ ๒ บริบทชุมชน

1.สภาพพื้นที่

1.1 ประวัติศาสตร์

หุบเขาภูพานด้านทิศตะวันตกหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ก่อนแล้วมี3หมู่บ้านคือ บ้านนาคู นานาม นาคลอง เดิมได้อพยพมาจากเมืองน่าน้อยอ้อยหนู เมืองน่าน้อยอ้อยหนูเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งในเขตสิบสองจุไทยตอนใต้ กาลครั้งหนึ่งเกิดทุพภิกขภัยฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ราษฎรอดคัดขัดสนไม่ได้ประกอบการทำนาทำไร่จึงเกิดการขาดแคลนเดือดร้อนทั่วไป เจ้าเมืองจึงคิดแก้ไขด้วยวิธีอพยพหรือไม่มีราษฎรถูกกดขี่ข่มเหงจากเจ้าเมืองจึงเกิดทะเลาะกันขึ้นกับนายครวผู้เป็นหัวหน้า นายครวจึงเกลี้ยกล่อมเอาพรรคพวกของตนออกจากเมืองน่าน้อยอ้อยหนูอพยพมาทางตอนใต้พึ่งพระบรมโพธิสมภารเจ้าเมืองนครเวียงจันทร์

เมืองน่าน้อยอ้อยหนูมีชนเผ่าหลายเผ่าหลายภาษาการอพยพลงมาคงจะอพยพเป็นหมวดหมู่ซึ่งแต่ละเผ่าลงมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเจ้าเมืองเวียงจันทร์และได้สอบถามอาชีพที่เคยทำเมื่อครั้งอยู่เมืองน่าน้อยอ้อยหนู เมื่อได้ทราบว่าพวกใดเคยทำไร่ข้าวและทำสวนแตงก็ให้อพยพไปตั้งบ้านเรือนอยู่ทางตอนใต้ฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขง ติดต่อกับเขตแดนญวนเพราะมีภูเขามากแล้วรวมเป็นหมู่บ้านเป็นเมืองตามเผ่าพันธุ์และภาษา เช่น เมืองวัง เมืองพิณ เมืองนอง เมืองตะโปน(เซโปน)เมืองเชียงร่ม และเมืองผางเป็นต้น แต่ยังมีบางครอบครัวอพยพข้ามแม่น้ำขางมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศตะวันตก(ฝั่งขวา)รวมกันเป็นหมู่บ้านแล้วทำนาทำไร่ไม่สะดวกก็อพยพเป็นหมวดเป็นหมู่กันลงมาเรื่อยๆสันนิฐานว่า บ้านบก และบ้านห้วยนาคมก็อพยพลงในรูปแบบลักษณะนี้พอถึงหุบเขาภูพานเห็นชัยภูมิที่เหมาะสมก็ตั้งบ้านอยู่ในทำเลที่ตนชอบ*

พื้นที่บ้านนาคลองหมู่ที่ 7 ต.นาคู อ.นาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ 62 ปีที่ผ่านมาเป็นที่อุดมสมบูรณ์เพราะอยู่ใกล้ลำน้ำห้วยมะโน เหมาะสำหรับการปลูกพืช และการปศุสัตว์ ที่นิยมเลี้ยงมากในสมัยนั้นคือ โค – กระบือ ชาวบ้านนาคู(หมู่ที่ 2 ปัจจุบัน) ได้เล็งเห็นแหล่งที่ทำกินและแหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ จึงได้ชักชวนกันมาจับจองที่ดินผืนนี้เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตต่อไป

* หนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนาคูและสืบสานฮีตคอง รวบรวมโดย อ. ถวิล นาครินทร์

จากคำบอกเล่าของนายรา ภูมิรัง เป็นบุตรของคุณตาสิงห์พ่าย ภูมิรัง หมู่บ้านของคุณตาสิงห์พ่าย ภูมิรัง ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่ย้ายเข้ามาตั้งหลักปักฐานอยู่ที่บ้านนาคลอง นายราเล่าว่าตนอายุ 9 ปี ได้ย้ายตามบิดามาอยู่ที่บ้านนาคลองซึ่งขณะนี้ตนอายุได้ 71 ปีมีพี่น้อง 5 คน คือ

1. นายศรี ภูมิรัง
2. นายอ้น ภูมิรัง
3. นายอวน(ลุงรา) ภูมิรัง
4. นางอวน ภูมิรัง
5. นางอู่ ภูมิรัง

ในปีเดียวกันยังมีครอบครัวที่ใกล้ชิดย้ายตามกันออกมามีดังนี้ ครอบครัวนายหวด ไกรศุณย์ มีบุตร 5 คนคือ

1. นางจุบัน ไกรศุณย์
2. นางสมศรี ไกรศุณย์
3. นายลม ไกรศุณย์
4. นางจร ไกรศุณย์
5. นางทองใส ไกรศุณย์

ครอบครัวนายขอนแก่น รังหอม

ครอบครัวนายอด สามลี

ครอบครัวนายกาด สามลี มีบุตร 3 คนคือ

1. นางรวม สามลี
2. นายรอด สามลี
3. นางราษฎร์ สามลี

ปีที่ 2 ครอบครัวที่ย้ายตามกันออกมาคือ

ครอบครัวนายเพชร เครือชัย ภรรยาและบุตร 4 คนคือ

1. นางจันทร์หา เครือชัย
2. นายสวัสดิ์ เครือชัย
3. นายสมจิตร เครือชัย
4. นางเปลื้อง เครือชัย

ครอบครัวนายสวน - นางคำมูล เครือชัย ภรรยาและบุตร 3 คนคือ

1. นางบรรทม เครือชัย
2. นางยมรา เครือชัย
3. นายสงคราม เครือชัย

ครอบครัวผู้ใหญ่สีมา - นางเพียร บุญแสน ภรรยา

ครอบครัวบุญชัย - นางคม อุดโม ภรรยา

ครอบครัวนายลัย - นางอดสา สามลี ภรรยาและบุตร 4 คนคือ

1. นางสาว สามลี
2. นายเชิด สามลี
3. นายคุดิต สามลี
4. นายศรีภูมิ สามลี

และยังมีครอบครัวของนายจันทร์ นางวิพร้อมบุตร 5 คน

ทีมงานวิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้สูงอายุพอที่จะบอกเล่าถึงเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชาวบ้านนาคลองในระยะเริ่มต้นก่อตั้งเป็นชุมชนเล็ก ๆ ได้สัมภาษณ์ จำนวน 8 คน มีดังนี้

1. ยายทอง พลนาคู อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 12 หมู่ 7 บ้านนาคลอง ได้บอกกับทีมงานว่า “ ตอนมาอยู่บ้านนาคลองมีบ้าน 3 หลัง คือบ้านคุณตาสิงห์พาย ตาสุนัน และบ้านยายทอง พ่อยายทองชื่อ นายยอน แม่ชื่อ นางจอย รังหอม ตระกูลของยายทองย้ายมาจากบ้านนาคูหมู่ที่ 15 ย้ายมาตอนเรียนจบชั้น ป.4 มีพี่น้องอยู่ 3 คน คือ ป้าคร ลูกเย็น น้าหนู ย้ายมาแรกๆ บ้านยายทองเต็มไปด้วยป่าดึกและป่าช้า การเดินทางต้องอาศัยทางเกวียนทางวัว ทางควาย ใช้พลังงานกระบอง ตะเกียงกำซาเทียนไข เวลาป่วยต้องเดินทางด้วยเท้าไปที่สถานีอนามัยของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (กรป.กลาง) ที่บ้านนาคูหมู่ 10 เวลาทำบุญจะนำภัตตาหารไปถวายที่วัดได้ และพอเวลาทำนาเสร็จจะใช้เกวียนบรรทุกข้าวไปขายที่ห้วยผึ้ง ใช้เวลาเดิน 2 วัน ราคาข้าวถึงละ 3- 5 บาท ยายทองยังได้ปลูกผักกาด ผักชี แตงกวา แตงโม เพื่อบริโภค น้ำดื่มจะไปดักที่ น้ำสร้าง (บ่อกกแต่ , กกขาม ปัจจุบันยังใช้อยู่แต่น้อยเพราะกลัวสารกำจัดแมลง) ปัจจุบันยายทองยังปลูกพืชผักสวนครัว ขายผักที่ปลูกมีข่า ตะไคร้ แมงลักกะเพรา พริก มะเขือ ข้าวโพด ยายทองบอกว่าของเล็กๆ น้อยๆ ไม่จำเป็นต้องซื้อ จะซื้อเฉพาะของใช้ที่จำเป็นเช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ผงชูรส น้ำปลา” นอกจากนี้ยายทองยังมีรายได้จากลูกไปทำงานที่กรุงเทพฯ แล้วส่งเงินมาให้เพื่อจ้างแรงงานทำนา

2. ผู้ใหญ่สีมา บุญแสน (เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกที่บ้านนาคลอง อายุการทำงาน 16 ปี) เป็นตระกูลที่ 5 ในจำนวนตระกูลที่ออกมาอยู่บ้านนาคลอง ภรรยาชื่อ

นางเพียร บุญแสน ตอนที่ย้ายมาอยู่บ้านนาคลองใหม่ ๆ มีบุตร 2 คน คือนางไพฑูรย์ บุญแสนและนายประมูล บุญแสน

ผู้ใหญ่สีมา เล่าว่า “ลูกเดินเท้าไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดใต้ สาเหตุที่ย้ายออกมาจากบ้านนาคูใหญ่ (หมายถึงบ้านนาคูหมู่ที่ 2 ในปัจจุบัน) เริ่มคับแคบเพราะจำนวนประชากรก็เพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ ตอนแรกให้ชื่อบ้านนาคลอง ว่า บ้านน้อยนาคลอง ตอนหลังเปลี่ยนเป็นบ้านน้อยนาคลองตามชื่อคลองส่งน้ำจากชลประทานแรกเริ่มเรียกว่า บ้านน้อยตาสิงห์พาย (ตั้งชื่อให้เกียรติผู้มาอยู่ก่อน)”

บ้านน้อยนาคลองตั้งอย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2524 เป็นหมู่บ้านที่ 15 ในตำบลนาคูและแยกออกมาเป็นหมู่ที่ 7 มีจำนวนครัวเรือนตามทะเบียนจำนวน 60 ครัว ผู้ใหญ่บ้านคือนายสีมา บุญแสน กำนันคือนายสมเพชร พลนาคู ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าให้ฟังว่า “เวลาราชฎ์เจ็บไข้ได้เดินทางไปหาหมอที่สถานีอนามัยที่หน่วยศูนย์พัฒนาการเคลื่อนที่ (กรป.กลาง) และรักษาโรคจากหมอพื้นบ้านใช้ยาสมุนไพร หมอผี ตามความเชื่อดั้งเดิมแล้วแก้ตามที่หมอหัก การทำนาทำเฉพาะใช้รับประทานประมาณ 30 - 40 ถึง หน้าแล้งจะปลูกเผือก มัน หากอย(เป็นอาหารป่าใช้รับประทานแทนข้าว ได้) ส่วนการปลูกสัตว์ จะเลี้ยงโค กระบือ เลี้ยงตามป่า ตามทุ่งนาเป็นฝูง การติดต่อกันเป็นช่วงๆ เพราะบ้านอยู่ห่างกัน การเดินทางจะใช้เกวียน มีรถจักรยาน จักรยานยนต์ รถยนต์ใช้เวลาต่อมา”

3. นายสมบุญ วิชาศรี อายุ 64 ปี มีภรรยาชื่อ นางจูนัน วิชาศรี อยู่บ้านเลขที่ 15 หมู่ 7 (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในช่วงของผู้ใหญ่สีมา บุญแสน เป็นผู้ใหญ่บ้าน) นายสมบุญ วิชาศรี เป็นชาวบ้านกุศตาใกล้เป็นลูกเขยของตาวอด อักหอม มาอยู่บ้านนาคลองตั้งแต่อายุ 18 ปี เกณฑ์ทหารรุ่นแรกของอำเภอกุฉินารายณ์ นางจูนันเล่าว่า “ได้ย้ายมาอยู่บ้านนาคลองตั้งแต่เรียนอยู่ ป.3 อายุ 10 ปี เดินทางไปโรงเรียนมีป่าสองข้างทาง มีเสือ หมาป่า ข้างทางเป็นป่าช้า มีอาชีพเลี้ยงควายแถวบริเวณป่าดิว ป่าชี ยังไม่มีชลประทาน มีสนามบิน ใช้น้ำบ่อเพื่ออุปโภค-บริโภค ของหวานข้าวต้มขนมจะมีจะมีแต่เฉพาะเวลาทำบุญเท่านั้น ไม่มีการซื้อขายจะมีแต่การแลกเปลี่ยน เช่นเกลือแลกข้าว เนื้อแลกข้าว พริกแลกข้าว เป็นต้น อาหารไม่ได้ซื้อ หากบ หาเห็ด จับปลา เก็บเห็ด มีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องใครมีอะไรก็แบ่งกัน”

4.นางเมฆ สามสี อายุ 57 ปี นางเมฆเล่าว่า “เป็นผู้ที่เกิดพร้อมกับการตั้งบ้านนาคลองแล้วกลับไปโตที่บ้านนาคู เป็นลูกศิษย์ของครูช่อนที่โรงเรียนวัดนาคูใต้”

5. นางสม บุญแสน (ไกรศุนย์) ย้ายออกมาพร้อมกับครอบครัวย้ายออกมาพร้อมกับครอบครัว (ครอบครัวนายฮวด ไกรศุนย์) นางสม บุญแสน เล่าว่า “บริเวณบ้านนาคลองมีหมาป่าเข้ามากินไก่ใกล้ป่าช้าที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้บ่อยๆ นางสมแต่งงาน

ตอนอายุ 20 ปี ค่าสินสอด 20 บาท ค่าน้ำนมแม่ราคา 100 บาท นับเป็นค่าแต่งที่แพงที่สุดในหมู่บ้าน ไปเรียนที่โรงเรียนวัดบ้านนาคูใต้ ป. เตรียมใช้ไม้กระดาน ป.1 ใช้ชอล์กเขียน ชื่อราคาอันละ 25 สตางค์ ใช้งานได้ 1 ปี พอทำสมุดเยื่อกระดาษให้ใช้ทำจากเชื้อไม้ไผ่สับละเอียด เวลาเดินทางไปโรงเรียนจะเดินทางไปเป็นกลุ่ม 7-8 คน”

6. นางอ้วน จรัสแผ้ว (ภูมิจัง) หรือยายโหมเป็นน้องสาวของคุณตาสิงห์พาย ภูมิจัง เริ่มแรกมาอยู่ ได้ทำอะไรทำนา ทำสวน ปลุกพริก ปลุกฝ้ายเพื่อการทอผ้าหรือเรียกว่าตำหูก ทำเครื่องนุ่งห่มตัดเสื้อผ้าเย็บมือใส่เอง ตอนกลางคืนจะมีการลงช่วงจีบสาวพากันมาเป็นคู่ๆ หนุ่มๆ มาจีบสาวจะใช้ผ้าขนหนูหรือผู้ขาม้าพาดบ่ามาด้วย มาจับเปียของสาว (เปียหมายถึงอุปกรณ์ที่ใช้เส้นด้ายมีหัวท้ายใช้เพื่อเปียเป็นชิ้นฝ้าย)เวลาเล่นจะเล่นได้คันมะเคือใหญ่(ปัจจุบันยังอยู่) นางอ้วน ย้ายมาอยู่บ้านนาคลองช่วงเรียนอยู่ ป.3 เดินเท้าเปล่าไปโรงเรียน

นางอ้วนเล่าว่า “สมัยก่อนพ่อจะทำรองเท้าให้ใส่ทำจากไม้ยอ ไม้จั่ว มีชื่อเรียกว่า รองเท้าไม้ยอ เวลาผู้ชายบ้านตาตายจะฝัง หรือเผาในป่าช้าใกล้บ้าน เวลาทำงานบุญก็ร่วมกันที่วัดนาคูใต้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ เวลาไม่สบายจะอาศัยหมอธรรม หมอเยา ผีฟ้า หมอรากไม้(สมุนไพร) ไม่มีหมอแผนปัจจุบัน หนักจริง ๆ ต้องเดินทางไปจังหวัดกาฬสินธุ์ใช้เวลาเดินทางหลายวันเพราะต้องเดินด้วยเท้า อาหารที่รับประทานจะหาเอง มีกบ เขียด ปลา หอย จะไม่มีขนมเรียกว่า ขนมเจ๊ก นานๆ จะทำขนมรับประทานครั้งหนึ่ง หรือไม่กี่คอยช่วงที่ทำบุญถึงจะมีขนมรับประทาน” ยายโหมเล่าว่า “เสื้อผ้า ผ้าถุง ผ้าซิ่น ทำเอง ตำหูกเอง สีเสื้อผ้าใช้เปลือกไม้เช่นเปลือกกระโดน เปลือกไม้กระจายตำไปย้อมผ้า การแต่งกายผู้หญิงจะใส่ผ้าถุง ผ้าซิ่น ต่อหัวต่อตีนกางเกงหัวรัดที่ทำด้วยมือ ทรงผมหญิงผู้เฒ่าจะเกล้าผมมวย หญิงสาวจะไว้ผมยาวตัดผู้ชายจะหัวเตียน หัวจะใช้หวีโอ หวีลัง ทำจากเหล็กหรือเขาวัว ควาย มีลักษณะโค้ง หรือหวีทำจากหนามแท่ง เวลาทำงานเร่งไม่มีเวลาเลี้ยงลูกต้องผูกลูกไว้ที่เอว ข้าวต้องตำด้วยมือ มีครกมือ สากมือ ใช้แปรงก้อนทาแทนแปรง สบู่ลยหมากหนามแท่งใช้ซักผ้า น้ำชาข้าวใช้สระผม อยากให้ผมเงางามให้ใช้น้ำมันมะพร้าว”

“เหลือบเห็นหน้าขามาเป็นเหวิน

พอหยากเ็นมากินข้าวฮ่อมพา

มากินปลาฮ่อมด้วยมากินกล้วยฮ่อมหวี เด นื้อ อ้าย

อย่าลืมสาวบ้านนาคลองเคือจ้า”

(ผญาย่อจากคุณยายอ้วน จรัสแผ้ว) ฝากให้หนุ่มทีมงานวิจัยทุกๆ คนเด้อละ

7. นางอุ้น ภูมิจัง (พันสีทอง) อายุ 76 ปี ย้ายมาอยู่บ้านนาคลองช่วง อายุ 12 ปี จบชั้น ป.4 เป็นบุตรคนโตของคุณตาสิงห์พาย ภูมิจัง เล่าว่า “เวลามีคนตายจะเอาไป

ที่ป่าช้าหลังสนามบิน โรงศพจะทำด้วยไม้ฟากตีเป็นสี่เหลี่ยม เอาไม้ไผ่มาทำคานหาม เวลาเคลื่อนศพห้ามลูกหลานดู ปิดประตูหน้าต่างให้มิดชิด ที่ไร่นาทางเองตามความขยัน มีการขอไร่ขนากันได้ไม่มีซื้อขาย วัว ควาย มีมากมายเยอะเยอะ ที่อยู่อาศัยเป็นเพิงหมาแหงน ลูกๆ นอนเรียงกันเป็นหน้ากระดาน พ่อ – แม่ ก็นอนด้วยกันกับลูกๆ ไปโรงเรียนโดยไม่มีกระเป๋า ใช้ไม้แผ่นเจาะรูผูกเชือกสะพายไปโรงเรียนใช้ดินหม้อทาไม้แล้วใช้ขอลักเขียนตั้งแต่ ป.1 – ป.4 เครื่องนุ่งห่มเสื้อผ้า ทอฝ้าย ทอผ้าเอง ใช้ฟืมทอผ้าส่วนเสื้อก็ใช้มือเย็บเป็นตัว”

8. นายวัน รังหอม อายุประมาณ 100 ปี ย้ายมาอยู่บ้านนาคลองตอนอายุ 30 ปี พร้อมลูกเมีย มีอาชีพเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ปลูกผัก ปลูกมัน ทำไร่ ทำสวน ทำนา จับจองที่ดินทำกินตามแต่ใครจะขยัน

ในปี 2541 - 2545 ผู้ใหญ่บ้านคือ นายบุญเรือง ละระคี

2546 ว่างเว้นไม่มีผู้ใหญ่บ้าน

2547 ผู้ใหญ่บ้านคือ นายโผน วรรณทอง

ลักษณะที่ตั้ง / อาณาเขตติดต่อ

บ้านนาคลองหมู่ที่ 7 เป็น 1 ใน 15 หมู่ของหมู่บ้านในตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลนาคู บ้านนาคลองมีลักษณะคล้ายหัวค้อนติดตะปู อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาคูมาทางทิศใต้ประมาณ 1 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอห้วยผึ้งมาทางทิศเหนือประมาณ 21 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอเขาวงมาทางทิศตะวันตก 10 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ มาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 81 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขต	สนามบินเสรีไทย อ่างเก็บน้ำห้วยมะโน
----------	--------------	------------------------------------

ทิศใต้	ติดต่อกับเขต	บ้านนาคูหมู่ที่ 2
--------	--------------	-------------------

ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขต	บ้านนาคูพัฒนา หมู่ที่ 8
-------------	--------------	-------------------------

ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขต	บ้านนาคูหมู่ที่ 12
------------	--------------	--------------------

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งหมดของบ้านนาคลองหมู่ที่ 7 แยกตามเพศ

ชาย	187	คน
-----	-----	----

หญิง	190	คน
------	-----	----

รวม	377	คน
-----	-----	----

แยกตามขนาดและวัย

น้อยกว่า 1 ปี	2	คน
1 ปี - 15 ปี	72	คน
16 ปี - 25 ปี	74	คน
26 ปี - 45 ปี	129	คน
46 ปี - 65 ปี	86	คน
66 ปี ขึ้นไป	1	คน

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน (รูปแบบดั้งเดิม – รูปแบบใหม่)

รูปแบบเดิมรูปทรงจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสจะเป็นบ้านเสาไม้ปูด้วยฟากไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคาได้ถุนบ้านจะทำเป็นที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง เช่น เป็ด ไก่ วัว ควาย หรือไม่ก็จะเป็นเรือนไฟ ส่วนรูปแบบใหม่ส่วนมากจะเป็นบ้านปูนจะมุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง

ด้านการคมนาคมและการติดต่อ

บ้านนาคลองหมูที่ 7 เป็นหมู่บ้านที่ติดต่อกับภายนอกได้อย่างสะดวกสบายมีเส้นทางคมนาคม

ทางบก ห่างจากทางหลวงแผ่นดินสาย 2291 ประมาณ 300 เมตร มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่าน 4 สาย คือ

สายกุฉินารายณ์ - สกลนคร	ระยะทาง	ประมาณ	102
กิโลเมตร			
สายเขาวง - กาศสินธุ์	ระยะทาง	ประมาณ	81
กิโลเมตร			
สายนาคู - กรุงเทพฯ	ระยะทาง	ประมาณ	649
กิโลเมตร			
สายเขาวง - กรุงเทพฯ	ระยะทาง	ประมาณ	607
กิโลเมตร			

ถ้าเป็นการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงชาวบ้านนิยมใช้จักรยานยนต์ หรือเริ่มหันมาใช้จักรยานบ้างแล้วเพราะเป็นการประหยัดพลังงาน และช่วยกันแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อน

ด้านการศึกษา

1. การศึกษาในระบบ

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)
ก่อนประถม	15

ประถมศึกษา	16
มัธยมศึกษา	22
มหาวิทยาลัย	12

2. การศึกษานอกระบบ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

ด้านสาธารณสุข (อนามัยชุมชนระบบประกันสุขภาพหรือสวัสดิการสุขภาพ)

บ้านนาคลองหมู่ที่ 7 ทำบัตรทองประกันสุขภาพทุกคน (30 บาท รักษาทุกโรค)

ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นรักษาฟรีทุกโรคตามนโยบายของรัฐบาล

มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมสุขภาพ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกบ้านนาคลองวงเงิน

จำนวนต่อ 1 ครั้งครั้งละ 1100/5 วัน ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลนาคู

ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

1. วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงรักษาไว้หรืออนุรักษ์ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ มี

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ชาวบ้านนาคลองจะอวยพรให้กับญาติมิตรและผู้หลักผู้ใหญ่บ้านมีการส่งของขวัญวันปีใหม่ ส่งความรักความหวังดีต่อกัน ประเพณีลอยกระทง ในวันเพ็ญเดือนสิบสองทางเทศบาลตำบลนาคูและชาวบ้านร่วมกันจัดงานขึ้นทุกปี ที่บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยมะโน และสนามบินเสรีไทย วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 – 5 ของทุกปีชาวอำเภอนาคู ทุกหมู่เหล่าจะจัดงานเพื่อถวายความจงรักภักดีแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประเพณีสงกรานต์ การสงฆ์พระพุทธรูป พระสงฆ์และผู้สูงอายุเรียกว่า “สงฆ์น้ำ” อีกอย่างหนึ่งเรียกว่าตรุษ แปลว่าสงกรานต์ แปลว่าการเคลื่อนย้าย ตรุษสงกรานต์แปลว่าเทศกาลเนื่องในวันสิ้นปีได้แก่พระอาทิตย์เคลื่อนย้ายจากฤดูหนาวก้าวเข้าสู่ฤดูร้อนในขณะนี้เรียกว่าตรุษสงกรานต์ กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 เพราะมีการกำหนดทำในเดือน 5 มีการขอพรจากผู้หลักผู้ใหญ่ การละเล่นของวัยหนุ่มสาวช่วยให้เกิดความสุขสนุกสนานพบปะสังสรรค์ บางครั้งก็เล่นกันจนเลยขอบเขต ประเพณีบุญบั้งไฟ การเอาจีเจียหรือดินประสิวประสมกับถ่านค้ำไฟให้ละเอียดเรียกว่า “หมื่อ” เอาหมื่อไปใส่กระบอกไม้ไผ่ค้ำไฟให้แน่นแล้วเจาะรู เรียกว่า บั้งไฟ จะถือเอาเดือน 6 เป็นเวลาทำบุญ ชาวบ้านนาคลองจะจัดงานขึ้นที่ริมอ่างน้ำห้วยมะโน มีบั้งไฟจากชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วมงาน งานบุญบั้งไฟเป็นงานที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกงานหนึ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่กับบ้านนาคลอง ประเพณีวันเข้าพรรษา คือการเข้าอยู่ประจำใน

อวาสดตลอดเวลา 3 เดือน ไม่ไปแรมคืนที่ไหน กำหนดเอาวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวัน
เข้าพรรษาชาวบ้านนาคลองจะร่วมกันทำบุญตักบาตร บำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ
ปัญญา ชาวบ้านนาคลองยังได้เข้าร่วมประกวดและแห่เทียนเข้าพรรษาซึ่งเป็นกิจกรรม
ที่ทางเทศบาลตำบลนาคูจัดขึ้น วันออกพรรษา เป็นวันให้พระภิกษุออกเขตจำกัณฑ์ให้
ไปพักแรมที่อื่นได้ เทียบอบรมศีลธรรม และบวชบรรพบุรุษสืบต่อพระพุทธศาสนา
และให้พระภิกษุไปเยี่ยมยามถามข่าว บิดา มารดา ญาติ พี่น้องจะมีการอบรมศีลธรรม
จะมีการทำบุญตักบาตร ถึงเวลาออกพรรษาจะมีการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ที่สำนักสงฆ์
ศรีหนองแคน ชาวนาคลองได้ร่วมกับสำนักสงฆ์เป็นครั้งๆ ไป

2. วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงหรือขาดหายไป มี

ประเพณีบุญกองข้าว เป็น

ประเพณีที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่ฝึกให้คนเข้าถึงหลักธรรมขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องการบริจาคให้ทาน อีกทั้งยังได้รู้จักความสามัคคีร่วม
แรงร่วมใจของชาวบ้านจนรวมทั้งหมดได้เป็นกอง ประเพณีลงแขก ทุกวันนี้ชาวบ้าน
นาคลองได้วิ่งตามกระแสทุนนิยมจนลืมนึกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของ
สังคมชาวนาเราไป ประเพณีรับขวัญข้าว เป็นประเพณีที่ระลึกถึงบุญคุณของข้าว

ด้านศาสนา ความเชื่อ การเคารพนับถือ

ส่วนใหญ่ชาวบ้านนาคลองจะนับถือ ศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่คู่

กับสังคมไทย

มาตั้งแต่สมัยโบราณ นับถือและปฏิบัติตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งหมายถึงแบบแผน
แบบอย่างขนบธรรมเนียมความประพฤติที่ดีงาม เมื่อรวมทั้งฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และ
ธรรมเนียมประเพณีอื่น ๆ อีก จึงทำให้ประเพณีการทำบุญมากมายทีเดียวเป็นจารีตที่
เกี่ยวกับศาสนาทั้งสิ้น ความเชื่อ มีชาวบ้านนาคลองจำนวนไม่น้อยที่มีความเชื่อเรื่อง
ภูตผีวิญญาณ มีความเชื่อเรื่องผีसांग นางไม้ เชื่อเรื่องฤกษ์ยาม เชื่อเรื่องลางสังหรณ์
เป็นความเชื่อที่แฝงไว้ตั้งแต่บรรพบุรุษ มีผลทางด้านจิตใจ คับแค้น ต้องการสิ่งที่จะมา
ช่วยบรรเทาทุกข์หรือแม้กระทั่งเชื่อในเรื่องการนำพระพุทธรูปมาเป็นเครื่องรางของ
ขลัง แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนตามทัศนะของกระแสสังคมแนวคิดใหม่ๆ ไปบ้างแล้ว
การเคารพนับถือ ชาวนาคลองจะให้ความเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ ขอมรับนับถือต่อผู้
ได้สร้างคุณงามความดี ทำคุณประโยชน์ให้กับบ้านกับเมือง

ฮีต คอง เรียกว่าฮีตสิบสองคองสิบสี่ คำว่าฮีต คือ จารีต หมายถึงแบบแผน
ธรรมเนียมประเพณีความประพฤติดีงามของชาวอีสานถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็น
ประเพณีประจำเดือนทั้งสิบสองเดือน

ฮีตสิบสอง คือ

ฮิตที่ 1 เดือนเจียงหรือเดือนอ้ายให้พระสงฆ์เข้ากรรม (เป็นประเพณีที่ขาดหายไป)

ฮิตที่ 2 เดือนยี่ออกใหม่ให้พากันเก็บเอาหัวเอาฟันมาไว้ และบุญคุณลาน (เป็นประเพณีที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่)

ฮิตที่ 3 เดือนสามให้ทากดักเดือนคนให้ทำบุญข้าวจีทุกปี และบุญมาฆบูชา

ฮิตที่ 4 เดือนสี่ให้เก็บดอกไม้เช่น ดอกจาน ดอกจิกมาตากไว้ เตรียมเอาบุญพระเวสสันดร (บุญพะเหวด)

ฮิตที่ 5 เดือนห้าบุญตรุษสงกรานต์ให้เอาพระประธานลงสรงน้ำอบน้ำหอม และบุญก่อธาตุทรายซึ่งเป็นประเพณีที่ขาดหายไป

ฮิตที่ 6 เดือนหกให้ทำบุญวิสาขบูชาระลึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้า และบุญบ้องไฟ มีการเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาทำบุญก็จะจัดงานบุญในเดือน 4 หรือเดือน 5

ฮิตที่ 7 เดือนเจ็ดให้พากันเอาบุญชำระ บันบานภูมิฐาน เลี้ยงปู่ตา

ฮิตที่ 8 เดือนแปดให้เอาบุญเข้าพรรษา

ฮิตที่ 9 ให้พากันเอาบุญประดับประดาทุกปี

ฮิตที่ 10 ให้พากันเอาบุญข้าวสากทุกปี

ฮิตที่ 11 เดือนสิบเอ็ดให้เอาบุญออกพรรษาทุกปี

ฮิตที่ 12 เดือนสิบสองให้เอาบุญกฐิน

ประเพณีและวัฒนธรรมที่กำลังจะขาดหายไปในสังคมเกษตรคือ การลงแขกทำนา

คลองสิบสี่ หมายถึงแนวทางปฏิบัติในส่วนที่เป็นคุณธรรมทั้งสิบสี่อย่าง คือ

คลองที่ 1 เดือนหกให้ขนดินทรายเข้าวัด ก่อพระธาตุทรายทุกปี

คลองที่ 2 เดือนห้าหน้าใหม่ให้เกณฑ์คนไปสาบานตน ทำความสัตย์ซื่อต่อกันทุกคน

คลองที่ 3 ถึงฤดูการทำนา คราด หว่าน ปักดำ ให้เลี้ยงตาแฮก ปักข้าวแฮก

คลองที่ 4 ให้ทำบุญหาญาติที่ล่วงลับไปแล้วทุกปี

คลองที่ 5 เดือนสิบสองให้พากันพิจารณาทำบุญกฐิน

คลองที่ 6 ให้พากันทำบุญพระเวสสันดรทุกปี

คลองที่ 7 ให้พากันเลี้ยงพ่อแม่ แล้วตอบแทนบุญคุณที่ท่านเลี้ยงเรามา

คลองที่ 8 ให้รู้จักจัดแจงเรือนชานบ้านช่องให้แก่บุตร

คลองที่ 9 ถ้าเป็นเขยอย่าดูถูกลูกเมีย อย่าคำติเสียดสีพ่อตาแม่ยายให้เกรงกลัว

คลองที่ 10 ให้รู้จักทำบุญให้ทานรักษาศีล ไม่พูดปด ล่อลวง

คลองที่ 11 เป็นพ่อบ้านให้มีพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

คลองที่ 12 เป็นมหากษัตริย์ ต้องรักษาศัพทราชธรรม 10 ประการ

คลองที่ 13 ถ้าพ่อตาแม่ยาย ได้ลูกเขยมาสู่ให้สำรวจจางา อย่าคำโคตรเชื้อ
พงศ์พันธุ์อันไม่ดี

คลองที่ 14 ถ้าเอามัดข้าวมารวมในลาน กองเป็นลอมแล้ว ให้พากันปลงข้าว
หมกไข่ ทำตาเหลว แล้วจึงพากันเกาะฟาดดีดีแท้**

**หนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนาควและสืบสานฮีตคลอง รวบรวมโดย อ. ถวิล
นาครินทร์

การปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติ

การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอนาคว มีเทศบาลตำบล 1 แห่ง คือเทศบาล
ตำบลนาคว และองค์การบริหารส่วนตำบล 5 แห่ง คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนาคว
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว
3. องค์การบริหารส่วนตำบลสายนาวัง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนนาจาน
5. องค์การบริหารส่วนตำบลภูแล่นช้าง

บ้านนาคว หมู่ที่ 7 อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลนาคว มี
ผู้นำทางการ คือ

1. นายโพน	วรรณทอง	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นางนิรัตน์	บุญพิมพ์	„	ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง
3. นางอุไรวรรณ	วรพันธ์	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง
4. นายทวี	รังหอม	„	เทศมนตรีเทศบาลตำบล

นาคว

5. นายวัฒนพันธ์	ชำนาญกิจ	„	ประธาน อ.ส.ม.
6. นายไหม	ภูมิรัง	„	กรรมการหมู่บ้าน
7. นางพยับ	บุญแสน	„	กรรมการหมู่บ้าน
8. นายวงศ์	อ่อนไส	„	กรรมการหมู่บ้าน
9. นายบุญเรือง	ระลาดี	„	กรรมการหมู่บ้าน
10. นายไกรสร	ถนัดทำ	„	กรรมการหมู่บ้าน
12. นายเสียม	รังหอม	„	กรรมการหมู่บ้าน
13. นายเวียงจันทร์	ทำนาผล	„	กรรมการหมู่บ้าน
14. นายวิชัย	วรสาร	„	กรรมการหมู่บ้าน
15. นายบุญธรรม	ขุนแน่น	„	กรรมการหมู่บ้าน

ผู้นำทางธรรมชาติ คือ ผู้นำทางจิต วิญญาณ

1. อาจารย์ถวิล นาครินทร์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอนาคู
2. นายเวียงจันทร์ ทำนาผล ประธานองค์กรเกษตรกร

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

1. ระบบเครือญาติ ในหมู่เครือญาติ บ้านเรือนจะอยู่ติดกัน ช่วยเหลือ
กันเกื้อกูล

ซึ่งกันและกัน

2. ระบบกลุ่มช่วยเหลือกัน มีการจัดตั้งกลุ่มดังนี้

1. กองทุนสาธารณะสุขมูลฐาน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2525 มีงบประมาณ 74,000
บาท แบ่งค่าใช้จ่ายเป็น 2 หมวด คือ

1.1 จัดซื้อยาสามัญประจำบ้าน ดูแลโดย อ.ส.ม.

1.2 เป็นงบประมาณเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมฉุกเฉิน

1.2.1 เป็นงบประมาณกู้ยืมเพื่อทำส้วม ดูแลโดยกรรมการหมู่บ้าน

หมายเหตุ 1.2 ดอกเบี้ย ร้อยละ 1 บาท/เดือน

1.2.1 ไม่มีดอกเบี้ย

2. กองทุนสงเคราะห์หมู่บ้าน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2543 ปัจจุบัน มีเงิน 2,2000
บาท

3. ธนาคารข้าว จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2534 เริ่มต้นมีสมาชิก 24 คน มีข้าว 235
ถัง

ทางการอุดหนุนงบประมาณทำถังนาง 88,000 บาท และข้าว 2.5 ตัน ปัจจุบันมีข้าว
800 ถัง

4. กลุ่มแม่บ้าน จัดตั้งเมื่อปีพ.ศ.2541 งบประมาณ 1,000 บาท ปัจจุบันมีทุน
47,680 บาท 5. กลุ่มเลี้ยงไก่ จัดตั้งเมื่อพ.ศ. 2542 มีทุน 20,000 ปัจจุบันล้มเลิก

6. กองทุนเงินล้าน จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2546 จำนวนเงิน 1,100,000 บาท
ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

7. กลุ่มทอผ้า จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2546 ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลนา
คู จำนวนเงิน 20,000 บาท ปัจจุบัน ล้มเลิก

8. กลุ่มปุย จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2549 ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลนา
คู จำนวน 70,000 บาท

9. กลุ่ม ทุ บี นัมเบอร์ วัน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2548 ได้รับงบประมาณจาก
สถานีอนามัยนาคู จำนวน 500 บาท

การจัดความสัมพันธ์และการจัดการกลุ่ม กลุ่มในบ้านนาคลองแต่ละกลุ่มจะมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน สมาชิกจะมีปัญหาคล้ายกัน ต้องการที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน บ้านนาคลองเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีพื้นฐานอาชีพและความเป็นอยู่เหมือนกัน การจัดการจึงไม่ยุ่งยากซับซ้อน

ผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กลุ่มที่ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง คือ ศูนย์สาธิตการตลาด
กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มทอผ้า

ปัญหาการขัดแย้งและการช่วยเหลือ จะมีความขัดแย้งทางความคิดเห็นบ้างแต่ก็จะแก้ปัญหาได้เพราะจะมองที่เป้าหมายเป็นสำคัญ เช่น กรณี ที่ประชุมของคณะกรรมการธนาคารข้าวมีมติ ให้สมาชิกเลื่อนกำหนดการส่งคืนข้าวและดอกเบี้ยในปี พ.ศ. 2550 ออกไปเป็นปี พ.ศ. 1551 เพราะผลผลิตและราคาข้าวตกต่ำ

ระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของชุมชน

เนื่องจากชาวบ้านนาคลองเป็นชาวพุทธ จะนำหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธเจ้า มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิต การจัดการความขัดแย้งมักจะให้ผู้อาวุโส หรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ถ้าเป็นเรื่องใหญ่จะอาศัยกฎหมายบ้านเมือง

ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์

พื้นดิน

พื้นดินบ้านนาคลองโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย การเปลี่ยนแปลงของพื้นดินเกิดจาก การถมดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย การสร้างถนนหนทาง การขุดบ่อ ปรับที่นา ไร่ พื้นดินจะเน้นทางด้านเกษตรกรรม แต่เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า สารกำจัดแมลงมาเป็นปัจจัยการผลิต ทำให้ดินมีคุณภาพเสื่อม

การถือครองที่ดิน โดยส่วนใหญ่จะเป็นโฉนด และ นส.3 ส่วนที่ศาลาประชาคม สระน้ำ และฉางข้าวจะเป็นที่ดินใช้ประโยชน์ร่วมกัน

แหล่งน้ำ

อ่างเก็บน้ำห้วยมะโนสร้างเมื่อ พ.ศ. 2511 รับผิดชอบโดยกรมชลประทาน มีความจุเก็บกักน้ำได้ 5,800,000 ลูกบาศก์เมตร ใช้ประโยชน์ในการทำระบบประปาในเขตเทศบาลตำบลนาคูมีท่อน้ำขนาด 20 นิ้ว จำนวน 15 ท่อ มีคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตรในเขตพื้นที่ บ้านนาคลอง บ้านนาคู บ้านวังเวียง บ้านนากระเดา และยังมีโครงการขุดลอกอ่างเก็บน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบล

สายนาวังเพื่อให้มีน้ำใช้ในเขตบ้านนาอุดมในฤดูฝนจะกำหนดส่งน้ำ 3 วัน / 1 สัปดาห์ และฤดูแล้ง 2 วัน / 1 สัปดาห์

อ่างเก็บน้ำห้วยมะโนนับว่าเป็นแหล่งอาหารของชุมชนบ้านนาคลองมาเป็นเวลากว่า 40 ปี และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม มีเขตติดต่อกับสนามบินเสรีไทยที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2462

สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

1. ภาคการเกษตร บ้านนาคลองมีพื้นที่ทำนา ประมาณ 954 ไร่

ในจำนวน 78 ครัวเรือน

พื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ ประมาณ 185 ไร่ ผลผลิต 74 ตัน

พื้นที่ปลูกข้าวเหนียวประมาณ 769 ไร่ ผลผลิต 307 ตัน

พื้นที่ปลูกข้าวโพด ประมาณ 47 ไร่

นอกจากนี้ชาวบ้านนาคลองยังได้ทำการปศุสัตว์ เลี้ยงโค กระบือ เลี้ยงกบ เพาะพันธุ์ปลาจุก เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ มีตลาดนัดโค-กระบือทุกวันเสาร์ ชื้อ-ขาย กันในกลุ่มพ่อค้า ชุมชนใกล้เคียงมีเงินหมุนเวียนในตลาดประมาณเสาร์ละ 70,000 -100,000 บาท ชาวบ้านนาคลองจะใช้ตลาดเพื่อใช้จำหน่ายโค-กระบือที่เลี้ยงไว้และบางคนแปรรูปจำหน่ายเป็นเนื้อ ชั่งขายเป็นกิโลกรัม และแปรรูปเป็นอาหารสำเร็จรูป(อาหารพื้นบ้าน ลาก ก้อย ต้ม)

2. นอกภาคการเกษตร หลังสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวบางคนจะเดินทางไปขายแรงงานที่กรุงเทพฯ ชาวบ้านจะจับกลุ่มที่เรียกว่าทีมงานไปรับเหมางานก่อสร้างต่อช่วงจากผู้รับเหมารายใหญ่ที่กรุงเทพฯ หรือรับเหมามาตามหมู่บ้านหรือชุมชนใกล้เคียง บางคนก็มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

การลงทุน (ต้นทุน ผลตอบแทน)

1. จากการให้สัมภาษณ์นายไป เพียรภาณุ ซึ่งมีพื้นที่ทำนา 30 ไร่ ได้ผลผลิตเป็นข้าวเจ้าหอมมะลิ 200 ถัง ข้าวเหนียว 200 ถัง มีรายได้และต้นทุนการผลิตดังนี้

รายได้

ขายข้าวเหนียว	9,600 บาท
บริโภคน	34,600 บาท
รวมรายได้	<u>44,200</u> บาท

หัก ต้นทุน

ค่าเช่าที่นา 14,600 บาท

ค่ามูลสัตว์และแกลบ 900 บาท

ค่าปุ๋ยเคมี 5,240 บาท

ค่าแรงปักดำ 5,600 บาท

ดอกเบี้ยเงินกู้ 240 บาท

ค่าแรงงานครอบครัว 3,600 บาท

ค่ายาฆ่าหญ้า 500 บาท

รวมต้นทุน 30,680 บาท

กำไร รายได้ - ต้นทุน เป็นเงิน 13,520 บาท

2. จากการสัมภาษณ์ นายบุญธรรม ชุนแน่น ซึ่งมีพื้นที่ทำนา 8 ไร่ ผลิตเป็นข้าวเจ้าหอมมะลิ 150 ถัง ข้าวเหนียว 200 ถัง รายได้และต้นทุนการผลิต มีดังนี้

รายได้

ข้าวเจ้าหอมมะลิ 15,000 บาท

ข้าวเหนียว 5,400 บาท

บริโภค 12,600 บาท

รวม 33,000 บาท

หัก ต้นทุน

ค่าน้ำมันรถไถนา 500 บาท

ค่าเครื่องสูบน้ำ 1,100 บาท

ค่าปุ๋ยเคมี 3,232 บาท

ค่าแรงงานครอบครัว 2,400 บาท

รวม 7,232 บาท

กำไร รายได้ - ต้นทุน เป็นเงิน 24,768 บาท

3. จากการปลูกข้าวโพดของ นายบุญธรรม ชุนแน่น ซึ่งมีพื้นที่ปลูก 5 ไร่ รายได้และต้นทุนการผลิตมีดังนี้

รายได้ จำหน่ายข้าวโพดต้ม 36,000 บาท

หัก ต้นทุน ค่าปุ๋ย 4,160 บาท

ค่าเครื่องสูบน้ำ 2,500 บาท

ค่าน้ำมันรถไถ 400 บาท

ค่าเมล็ดพันธุ์ 60 บาท

กำไร 36,000 - 7,120 รายได้ - ต้นทุน 8,880 บาท

การจัดการปัจจัยการผลิต

ส่วนใหญ่พึ่งปุ๋ยเคมีที่ซื้อจากภายนอกซึ่งขณะนี้ปุ๋ยสูตร 16-16-8 ราคา 1,180 บาท การใช้รถไถนา การจ้างแรงงาน

การตลาดการค้าและการขนส่ง จะมีพ่อค้ามารับซื้อ ราคาข้าว เมื่อเดือน เมษายน - พฤษภาคม ข้าวเหนียวราคา 130 บาท/ ถัง ข้าวเจ้าหอมมะลิราคา 180 บาท / ถัง ในเดือนมิถุนายน ข้าวเหนียวราคา 90 บาท / ถัง ข้าวเจ้าหอมมะลิราคา 140 บาท / ถัง

การใช้แรงงาน

ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานครอบครัว หรือใช้แรงงานในชุมชน ค่าจ้างแรงงาน 150 - 200 บาท / วัน

สภาพปัญหาของชุมชน/สังคม

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ รายได้ส่วนใหญ่จะได้จากผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งราคาผลผลิตต่ำ การขึ้นราคาอย่างต่อเนื่องของสินค้า หนี้สินของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมยังไม่ได้รับการแก้ไข การประกอบอาชีพต้องการได้รับการพัฒนา ภาวะการว่างงานหลังฤดูทำนา ทำให้ มีการอพยพแรงงาน ทำให้เกิดปัญหา ต่าง ๆ ตามมาอย่าหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ปัญหาการพนัน

2.2 ปัญหาว่างงาน

2.3 ปัญหายาเสพติด

3. ปัญหาทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

3.1 การใช้สารเคมี

3.2 ปัญหาทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ

3.3 ปัญหาควันพิษจากท่อไอเสียรถยนต์

3.4 การจับสัตว์ในฤดูวางไข่

บ้านนาคลองเป็นชุมชนที่มีขนาดหมู่บ้านไม่ใหญ่ไม่เล็ก แต่เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาล และ เป็นนักบริโภคนิยม จึงทำให้สภาพบ้านเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ด้วยการนำเอาระบบทีวีได้มีการดำเนินการค้นหาข้อมูลเบื้องต้น และรวบรวมวิเคราะห์สาเหตุแห่งการเป็นหนี้ ซึ่งส่วนที่ชุมชนบ้านนาคลองเป็นหนี้มากที่สุดคือ เรื่องของการบริโภค เรื่องอาหาร เพราะมีการซื้อกินมากที่สุด ไม่มีการผลิตใช้เลย นอกจากนี้ยังไม่มีมีการปลูกอยู่ปลูกกิน ได้มีการนำข้อมูลสรุป

หนังสือทั้งหมด แยกแยะเป็นหมวดๆ เพื่อนำไปเสนอต่อชุมชนบ้านนาคลอง และ ให้ชุมชนช่วยกันวิเคราะห์กับสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เป็นจริงในชุมชน พร้อมทั้งได้มีการวิพากษ์ค้นหาข้อมูลเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขหากข้อมูลไม่เป็นจริง ได้มีการระดมความคิดเห็นให้เห็นว่าสิ่งที่ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลมานั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ชาวบ้านนาคลองให้ความร่วมมือและให้ข้อมูล ได้มีการเก็บข้อมูลทั้งหมด รวม ๘๐ ครอบครัว ส่วนอีก ๒๐ กว่าครอบครัวไม่สามารถเก็บได้เพราะไม่มีใครอยู่บ้าน ไปทำงานรับจ้างต่างจังหวัด ระบบทุนนิยมมาใช้ รวมถึงไม่ว่าจะมีโครงการอะไรก็ตามที่เกี่ยวกับการกู้ยืม ชาวบ้านก็จะกู้ยืมโดยขาดการวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียที่ตนเองจะได้รับมากกว่าการคิดถึงการพึ่งพาตนเอง

บทที่ ๓ สถานการณ์ภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง
จากการศึกษาข้อมูลด้านรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และ ทรัพย์สินในชุมชน
โดยการสัมภาษณ์รายครอบครัวของชุมชนบ้านนาคลอง
1. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ชุมชน

รายได้ของครอบครัว

รายได้จากภาคเกษตรในรอบปี 2551

รายได้จากภาคเกษตรในรอบปี		
ประเภทพืชและสัตว์	ปริมาณที่จำหน่าย/ตัว/ตัน	รายได้/บาท/ปี
๑. นาข้าว (ตัน)	43 ตัน	231,050
๒. มันสำปะหลัง (ตัน)		20,000
๓. อ้อย (ตัน)		
๔. ยางพารา		
๕. ยูคาลิปตัส	660 ตัน	32,000
๖. ไม้ผลเช่นมะม่วง, ขนุน, ฝรั่ง, มะ, มะไฟ, มะขามเปรี้ยว ฯลฯ (กก.)	10	
๗. ปลาเลี้ยงเอง (กก.)		
๘. ปลารรรมชาติเช่นปลาเขื่อน, ปลานา (กก.)	200 ก.ก	4,000
๙. วัว/ควาย (ตัว)	37	141,000
๑๐. หมู (ตัว)	19	10,000
๑๑. เป็ด (ตัว)	106	1,900
๑๒. ไก่พื้นบ้าน, ไก่ชน	356	18,780
๑๓. ปลูกเห็ดเอง เช่น เห็ดฟาง,เห็ดขาว,เห็ดนางฟ้า,เห็ดบด (กก.)		90,000
๑๔. เห็ดธรรมชาติ เช่น เห็ดดิน ,เพาะ, ปลา, เห็ดขอน ฯลฯ		3,000
๑๕. พืชสมุนไพร (มัด,ถุง)		
๑๖. เพาะกล้าไม้ (ถุง)		
๑๗. ขอดหวาย (มัดหรือขอด)		
๑๘. แมลงเช่นมดแดง, แมงแกง,จักจั่น,แมงคาม,จิ้งหรีด,ผึ้ง (กก.)		1,000
๑๙. พืชผัก เช่นผักกาด,กะหล่ำ,บวบ,แป้น,ชีหอม ฯลฯ (กก.)		
๒๐. ผักป่า ผักหวาน, ขี้โก๊ะ, หนาม, คอนแคน, หน่อไม้, กระเจียว ฯลฯ	50 ก.ก	2,000
๒๑. พริก, ฝ้าย, นุ่น, ฯลฯ	420 ตัน	1,000
๒๒. การรับจ้างค้ายหุ้, เกี้ยวข้าว, คำนา, ตัดอ้อย, รับจ้างไถนา, ไถสวน ฯลฯ		25,700

๒๓. อื่น ๆ เช่น จี๊ซี่, กุ้ง ฯลฯ		1,500
รวมรายได้		582,930

รายได้นอกภาคการเกษตรในรอบปี 2551

รายได้จากการแปรรูป/หัตถกรรมและโรงงาน

รายได้จากการแปรรูป/หัตถกรรมและโรงงาน		
ประเภท	ปริมาณที่จำหน่าย	รายได้/บาท/เดือน
๑. อาหารสำเร็จรูป เช่น บิง္กูดง		7,500
๒. ขนมหวาน (กก.หรือถุง)		
๓. โรงสีครอบครัว, ร้า, ข้าวปลาย, อื่นๆ (กก.)		3,000
๔. แปรรูปของกิน ผงนัว(ซอง),ขนมจีน,กล้วย,ข้าว, ผลไม้,ปลา,เนื้อ, ผัก ฯลฯ		20,000
๕. แปรรูปของใช้ สบู่, แชมพูน้ำยาล้างจาน, ฯลฯ		
๖. จักสานเช่นดั่งเจิง,กะยั้ง,ตะกร้า,หวด,มวย,ส้อม,กับดักสัตว์(จีน)		2,100
๗. ทอผ้าฝ้าย - ผ้าเมตร (เมตร) - ผ้าขาวม้า (ผืน) - ตัดเย็บ (ตัว) - ผ้าสีธรรมชาติ - ผ้าข้อมคราม	4	6,240 520
๘. ทอผ้าไหม (เมตร)		
๙ โรงงานป้อนชีวภาพระดับครัวเรือน		
รวมรายได้		39,360

รายได้จากการค้าขายทั่วไป

รายได้จากการค้าขายทั่วไปในรอบปี		
ประเภท	ปริมาณที่จำหน่าย	รายได้/บาท/เดือน
๑. ร้านค้าเบ็ดเตล็ด		252,000
๒. ค้าขายสัตว์ เช่น วัวควาย เป็ดไก่ (ซื้อมาขายไป ไม่ได้เลี้ยงเอง)	250	138,500
๓. ค้าขายพืชผัก	15 ก.ก	500
๔. อื่นๆ - ลูกหมู 12 ตัว		11,000
รวมรายได้		402,000

รายได้จากงานด้านบริการ

รายได้จากงานบริการในรอบปี		
ประเภท	จำนวนลูกค้า	รายได้/บาท/ปี
๑. ร้านเสริมสวย		
๒. ช่างยนต์	30	15,000
๓. ช่างก่อสร้าง	27	276,000
๔. ขับรถรับจ้าง		30,000
๕. ช่างไฟฟ้า		70,000
๖. บริการเครื่องเสียง		
๗. นวดแผนไทย		
๘. หมอสูตร,หมอดู		
๙. หมอแคน, หมอลำ		
๑๐. ตัดเย็บเสื้อผ้า	30	36,000
๑๑. อาชีพอื่นๆ ระบุ - รับจ้างทั่วไป		19,700
รวมรายได้		446,700

รายได้จากเป็นแรงงานรับจ้าง

รายได้อื่นๆ ในรอบปี		
รายได้	ปริมาณที่จำหน่าย	รายได้/บาท/เดือน
๑. รายได้จากการรับจ้างขายหญ้า,เกี่ยวข้าว,ดำนา,ตัดอ้อย,การรับจ้างไถนา, ไถสวน,ตัดหญ้า เป็นต้น		67,400
๒. รายได้ค่าตอบแทนข้าราชการ,ทหาร,ตำรวจ,พยาบาล,ภารโรง		1,800,000
๓. รายได้จากการให้เช่าที่ทำกิน		
๔. รายได้อื่นๆ เช่น เป็นวิทยากร		
๕. รายได้จากลูกหลานส่งให้ (กรณีทำงานต่างถิ่น)		56,000
๖. รายได้จากเบี้ยยังชีพ (ผู้สูงอายุ,คนพิการ)	21+6	(26*500=162,000/ปี)
๗. รายได้อื่นๆ - ขายข้าวแกง		60,000
รวมรายได้		1,983,400
รวมรายได้ที่ไม่ใช่จากการกู้ยืมทั้งสิ้น		3,454,390
รายได้จากการกู้ยืม		4,284,150
รวมรายได้ทั้งสิ้น		7,738,540

จากตาราง รายได้ของชุมชนอันดับหนึ่งมาจากการกู้ยืม อันดับสองมาจากเป็นแรงงานรับจ้าง อันดับสามรายได้จากภาคเกษตรกรรม อันดับสี่จากงานด้านการบริการ อันดับห้าจากการค้าขาย และ อันดับหกจากการแปรรูป หัตถกรรม รวม

รายได้ของชุมชนจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8 ล้านบาทต่อปี ซึ่งรายได้ดังกล่าวรวมถึงการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบด้วย

2. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในครอบครัว

รายจ่ายของครอบครัวในรอบปี 2552

ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รวมจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ข้าวสาร	19,180	100,390
๒	ข้าวฮาง/ข้าวกล้อง	2,050	24,600
๓	เนื้อวัว/ควาย	8,910	100,380
๔	เนื้อหมู	15,650	90,730
๕	เนื้อไก่/เป็ด	10,700	122,240
๖	ไข่ไก่บ้าน/ไข่เป็ดบ้าน	3,000	34,080
๗	ไข่ไก่/ไข่เป็ด ตลาด	4,500	66,980
๘	ปลาน้ำจืดธรรมชาติ	7,220	97,780
๙	ปลาน้ำจืดเลี้ยง	3,570	38,760
๑๐	อาหารทะเล	6,500	86,610
	รวม/ปี	162,280	695,570

ค่าใช้จ่ายอาหารสำเร็จรูปและเครื่องปรุง

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ผงชูรส	26,516	159,282
๒	ผงนัว	-	-
๓	น้ำตาลทราย	5,933	47,835
๔	น้ำปลา	4,726	65,516
๕	น้ำมันพืช	10,981	135,150
๖	ซอส/ซีอิ๊ว	3,784	46,808
๗	บะหมี่,มาม่า/ไวไว ฯลฯ	5,818	58,864
๘	อาหารถุง	14,145	156,920

๕	ปลาข้าว	2,175	26,090
	รวม/ปี	74,078	670,375

8

ค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องคั้นและขนม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	น้ำอัดลม	4,485	49,520
๒	น้ำผลไม้ปั่นบ้าน	4,735	55,800
๓	ขนมกรุบกรอบ	9,900	124,400
๔	กาแฟ/นม	8,145	75,578
๕	กะทิผง/M 100	1,200	17,400
๖	เหล้า/เบียร์	6,865	36,000
๗	เหล้าอินแปง	-	-
๘	บุหรี	5,670	84,730
	รวม/ปี	41,000	443,428
	รวมด้านอาหาร/เครื่องคั้น ทั้งสิ้น		1,809,373

ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ค่ายาโรงพยาบาล/คลินิก	3,651	54,202
๒	ค่ายาสมุนไพร	340	8,480
๓	ค่ารถ/อาหารสำหรับดูแลคนป่วย	1,515	18,180
๔	ค่ารักษาแบบความเชื่อ เช่น เสเดาะ เคราะห์ หมอเหยา,หาพระ ฯลฯ		11,280
	รวม/ปีค่ารักษาพยาบาลทั้งสิ้น	5,506	92,142

ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในครัวเรือนจากชุมชน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี

๑	ยาสีฟัน/สบู่	2,765	40,135
๒	ยาสระผม/ครีมนวด	2,769	37,148
๓	ผงซักฟอก	4,075	63,755
๔	น้ำยาล้างจาน	2,254	27,572
๕	แปรง/เครื่องสำอาง	4,915	65,838
๖	เสื้อผ้า	9,735	110,660
๗	อื่นๆ ระบุ		
	รวมปี	26,513	345,108

9

ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในครัวเรือนจากตลาด

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	งาน/ชม/ช้อน ฯลฯ		8,200
๒	ยาสีฟัน/สบู่	16,282	36,352
๓	ยาสระผม/ครีมนวด	16,451	34,896
๔	ผงซักฟอก	18,598	50,192
๕	น้ำยาล้างจาน	9,108	28,902
๖	ค่าโทรศัพท์	6,220	174,580
๗	ค่าไฟฟ้า	7,413	67,166
๘	แปรง/เครื่องสำอาง	4,200	42,084
๙	เสื้อผ้า, รองเท้า ฯลฯ	5,271	57,000
	รวม/ปี	83,543	499,372
	รวมรายจ่ายในครัวเรือนทั้งสิ้น		794,480

ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาของบุตร/หลาน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายของบุตร/หลาน	
		รวมจ่ายต่อปี	
๑	ค่าเทอม		244,000
๒	ค่าสมุด/เครื่องเขียน/เอกสาร		51,150
๓	ค่าอาหาร/ค่าขนมและเครื่องดื่ม		127,200
๔	ค่าเสื้อผ้านักเรียน		75,145
๕	ค่ารถ/ค่าเดินทาง		37,800
๖	ค่าโทรศัพท์บุตร/หลาน		42,340
	รวม/ปี ด้านการศึกษาทั้งสิ้น		577,635

ค่าใช้จ่ายในการผลิตและด้านการเกษตร

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	รวมจ่ายต่อปีในรอบปี 2550	
		ทำนา	ทำสวน/ทำไร่
๑	ค่าจ้างแรงงาน/นาวาน	183,520	
๒	อุปกรณ์การผลิต	21,800	
๓	ค่าน้ำมันรถไถ	102,100	
๔	ค่าปุ๋ยเคมี	186,750	
๕	ค่ายาฆ่าหญ้า/แมลง	16,150	
๖	ค่าปุ๋ยชีวภาพ/หมัก	23,740	
	รวม/ปี	534,060	

10

ค่าใช้จ่ายในการผ่อนหนี้สิน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในการผ่อนหนี้สิน	
		รวมจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ผ่อนชำระรถยนต์	40,530	241,560
๒	ผ่อนชำระรถมอเตอร์ไซด์	21,300	228,400
๓	ผ่อนชำระเครื่องใช้ไฟฟ้า	1,290	15,480
๔	ผ่อนชำระเฟอร์นิเจอร์		15,000
๕	ผ่อนชำระหนี้สินเช่น ธ.ก.ส./ธนาคาร		627,740
๖	ผ่อนชำระเงินกู้ยืมในระบบ	6,000	
๗	ผ่อนชำระหนี้การศึกษา		
๘	อื่นๆ ระบุ - ผ่อนบ้าน	4,900	58,800
	รวม/ปี	74,020	1,186,980

ค่าใช้จ่ายทางสังคม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายทางสังคม	
		รวมจ่ายต่อปี	
๑	งานศพ		82,280
๒	งานแต่งงาน		64,100
๓	งานบุญ		48,500
๔	งานเลี้ยงงานสังสรรค์		39,000
๕	อื่นๆ ระบุ	รวม	233,880

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รวมจ่ายต่อปี	รวมจ่ายต่อปี
๑	ห่วย		36,600
	รวม/ปี		36,600

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครัวเรือนรอบปี 2552

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดปี 2552	5,315,150.....บาท
-----------------------------	------------------------

จากตาราง ค่าใช้จ่ายในภาพรวมของชุมชนต่อปี ประมาณ 5,315,150 บาท ค่าใช้จ่ายอันดับหนึ่งมาจากรายจ่ายด้านอาหาร อันดับสองจากการผ่อนชำระของใช้ต่างๆ ในครัวเรือน เช่น พวกรถเครื่องใช้ไฟฟ้า และ อันดับสามจาก การซื้อของใช้ในครัวเรือน เช่น สบู่ ยาสีฟัน น้ำยาซักล้าง เป็นต้น อันดับสี่ จากการศึกษา อันดับห้าจากภาคเกษตรกรรม อันดับหกจากค่าใช้จ่ายด้านสังคม เช่น การทำบุญ อันดับเจ็ดจากการรักษาพยาบาล และ อันดับแปด จากการซื้อห่วย จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านนาคลองซึ่งอยู่ติดกับตลาด ในเขตเทศบาล ใช้วิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนเมือง ระบบทุนนิยมนำหน้า และ รับเอากระแสบริโภคนิยมเป็นหลัก

3. ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของครอบครัวชุมชนบ้านนาคลอง

วันที่	แหล่งเงินกู้	จำนวนครอบครัวที่กู้		จำนวนเงินที่กู้	
		ข้าราชการ	ชาวบ้าน	ข้าราชการ	ชาวบ้าน
1	ธนาคารออมสิน	1	-	1,600,000	-
2	ธ.ก.ส.	2	66	220,000	1,470,000
3	กองทุนเงินล้าน	6	33	135,000	1,125,000
4	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	1	-	665,000	-
5	หนี้สินนอกระบบ	2	14	301,500	283,000
6	สหกรณ์หน่วยราชการ	4	-	2,000,000	-

7	สหกรณ์การเกษตร	1	4	33,000	67,000
8	ธนาคารข้าว	2	30	6,000	75,000
9	กองทุนฟื้นฟู	-	1	-	80,000
10	ธนาคารปื๋ย	4	65	7,200	71,300
11	กองทุนสาธารณสุขมูลฐาน	5	49	6,000	49,500
12	กลุ่มออมทรัพย์	1	67	5,000	50,000
13	กลุ่มแม่บ้าน	4	46	4,000	45,100
14	กองทุนสงเคราะห์	1	14	500	42,100
15	ธนาคารกรุงไทย	2	-	215,000	-
16	กลุ่มทอผ้า	1	9	1,000	19,000
รวมหนี้สินทั้งหมด				5,199,200	3,377,000

หมายเหตุ ข้าราชการ 8 คน

4. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ทรัพย์สินของครอบครัว

รายการ	จำนวน	ราคาเมื่อแรกซื้อ (บาท)	ใช้งานมาแล้ว (ปี)
รถยนต์	21	6,252,500	เป็นรถมือสอง11คัน
รถอีแต่น			
มอเตอร์ไซด์	98	3,012,000	
รถไถใหญ่	1	600,000	
รถไถเดินตาม	22	1,330,000	
รถจักรยาน	59	103,000	
โทรทัศน์	83	440,000	
เครื่องคอมพิวเตอร์	17	98,700	
เครื่องเล่นเกม	1	3,500	
เครื่องฉายวิดีโอ	15	129,500	
เครื่องฉายวีซีดี / ดีวีดี	43	116,000	

สเตอริโอ (เครื่องเสียง)	16	56,600	
วิทยุ	37	22,600	
ชาวอะเบาท์	1	2,500	
พัดลม	152	92,130	
เครื่องปรับอากาศ(แอร์)	4	48,700	
กล้องถ่ายรูป	4	25,500	
กล้องดิจิทัล	2	13,000	
กล้องวิดีโอ		-	
โทรศัพท์บ้าน	9	19,775	
โทรศัพท์มือถือ	106	244,140	
ตู้เย็น	46	330,300	
เครื่องซักผ้า	24	148,000	
เครื่องปั่นผลไม้	11	14,900	
ไมโครเวฟ	3	18,500	
หม้ออบไฟฟ้า	7	36,400	
กาต้มน้ำไฟฟ้า	32	23,200	
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	49	46,740	
อื่น ๆ ระบุ.....- เครื่องดูดฝุ่น	1	6,500	
รวมทรัพย์สินทั้งหมด		13,234,685	

3

การปลูกพืชในครอบครัว

ที่	ชนิดของพืชที่ปลูก	จำนวนที่ปลูก (ไร่/ต้น/ชนิด/ รอบ)	ผลผลิต รวม (ก.ก.)	การใช้ประโยชน์	
				กินได้นาน (เดือน)	ขายได้เงิน (บาท)
1	ข้าวนาปี(ไร่)	336.5 ไร่	85,341	12	646,775
2	ข้าวนาปี (ไร่)	5	800	3	5,200
3	ข้าวไร่ (ไร่)				
4	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)				
5	ข้าวโพดกิน (ไร่)	49	10,500	1	123,500

6	ถั่วเหลือง (ไร่)				
7	ถั่วเขียว (ไร่)				
8	ถั่วฝักยาว (ไร่)				
9	ละหุ่ง (ไร่)				
10	ถั่วลิสง (ไร่)				
11	มะพร้าว (ต้น)	56			
12	มะขามหวาน (ต้น)	22			
13	ขนุน (ต้น)	36			
14	มะขามเปรี้ยว (ต้น)	18			
15	มะม่วง (ต้น)	110			
16	ลำไย (ต้น)	21			
17	ส้มเขียวหวาน (ต้น)	11			
18	พืชผัก (ชนิด)	หลากหลายชนิด			
19	มะละกอ (ต้น)	78			
20	กล้วย (ต้น)	525			
21	เพาะเห็ด (รอบ)	2 โรงเรือน	1,000 ก.ก		90,000
22	อื่น ๆ ระบุ....มัน ลำปะหลัง ใบยา.....				

จากข้อมูลที่ได้สำรวจแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ และ วิเคราะห์ จัดลำดับ
เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของชุมชนบ้านนาคลอง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดหนี้สิน พอ
สรุปได้ดังนี้คือ

1. ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รวมจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ข้าวสาร	19,180	100,390
๒	ข้าวฮาง/ข้าวกล้อง	2,050	24,600
๓	เนื้อวัว/ควาย	8,910	100,380
๔	เนื้อหมู	15,650	90,730

๕	เนื้อไก่/เป็ด	10,700	122,240
๖	ไข่ไก่บ้าน/ไข่เป็ดบ้าน	3,000	34,080
๗	ไข่ไก่/ไข่เป็ด ตลาด	4,500	66,980
๘	ปลาน้ำจืดธรรมชาติ	7,220	97,780
๙	ปลาน้ำจืดเลี้ยง	3,570	38,760
๑๐	อาหารทะเล	6,500	86,610
	รวม/ปี	162,280	695,570

ค่าใช้จ่ายอาหารสำเร็จรูปและเครื่องปรุง

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ผงชูรส	26,516	159,282
๒	ผงนัว	-	-
๓	น้ำตาลทราย	5,933	47,835
๔	น้ำปลา	4,726	65,516
๕	น้ำมันพืช	10,981	135,150
๖	ซอส/ซีอิ๊ว	3,784	46,808
๗	บะหมี่,มาม่า/ไวไว ฯลฯ	5,818	58,864
๘	อาหารถุง	14,145	156,920
๙	ปลาร้า	2,175	26,090
	รวม/ปี	74,078	670,375

8

ค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องดื่มและขนม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	น้ำอัดลม	4,485	49,520
๒	น้ำผลไม้ปั่นบ้าน	4,735	55,800
๓	ขนมกรุบกรอบ	9,900	124,400
๔	กาแฟ/นม	8,145	75,578
๕	กะทิผง/M 100	1,200	17,400
๖	เหล้า/เบียร์	6,865	36,000
๗	เหล้าอินแปง	-	-
๘	บุหรี	5,670	84,730
	รวม/ปี	41,000	443,428

รวมด้านอาหาร/เครื่องดื่ม
ทั้งสิ้น

1,809,373

2. ค่าผ่อนชำระเครื่องใช้ภายในครัวเรือน

ค่าใช้จ่ายในการผ่อนหนี้สิน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในการผ่อนหนี้สิน	
		รวมจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ผ่อนชำระรถยนต์	40,530	241,560
๒	ผ่อนชำระรถมอเตอร์ไซด์	21,300	228,400
๓	ผ่อนชำระเครื่องใช้ไฟฟ้า	1,290	15,480
๔	ผ่อนชำระเฟอร์นิเจอร์		15,000
๕	ผ่อนชำระหนี้สินเช่น ธ.ก.ส./ ธนาคาร		627,740
๖	ผ่อนชำระเงินกู้ยืมอกระบบ	6,000	
๗	ผ่อนชำระหนี้การศึกษา		
๘	อื่นๆ ระบุ - ผ่อนบ้าน	4,900	58,800
	รวมปี	74,020	1,186,980

3. ค่าซื้อของใช้ในครัวเรือน

ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในครัวเรือนจากชุมชน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ยาสีฟัน/สบู่	2,765	40,135
๒	ยาสระผม/ครีมนวด	2,769	37,148
๓	ผงซักฟอก	4,075	63,755
๔	น้ำยาล้างจาน	2,254	27,572
๕	แปรง/เครื่องสำอาง	4,915	65,838
๖	เสื้อผ้า	9,735	110,660
๗	อื่นๆ ระบุ		
	รวมปี	26,513	345,108

ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในครัวเรือนจากตลาด

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	งาน/ซาม/ซ็อน ฯลฯ		8,200
๒	ยาสีฟัน/สบู่	16,282	36,352
๓	ยาสระผม/ครีมนวด	16,451	34,896
๔	ผงซักฟอก	18,598	50,192
๕	น้ำยาล้างจาน	9,108	28,902
๖	ค่าโทรศัพท์	6,220	174,580
๗	ค่าไฟฟ้า	7,413	67,166
๘	แปรง/เครื่องสำอาง	4,200	42,084
๙	เสื้อผ้า, รองเท้า ฯลฯ	5,271	57,000
	รวม/ปี	83,543	499,372
	รวมรายจ่ายในครัวเรือนทั้งสิ้น		794,480

4. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา

ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร/หลาน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายของบุตร/หลาน	
		รวมจ่ายต่อปี	
๑	ค่าเทอม		244,000
๒	ค่าสมุด/เครื่องเขียน/เอกสาร		51,150
๓	ค่าอาหาร/ค่าขนมและเครื่องดื่ม		127,200
๔	ค่าเสื้อผ้านักเรียน		75,145
๕	ค่ารถ/ค่าเดินทาง		37,800
๖	ค่าโทรศัพท์บุตร/หลาน		42,340
	รวม/ปี ด้านการศึกษาทั้งสิ้น		577,635

5. ค่าใช้จ่ายภาคเกษตรกรรม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	รวมจ่ายต่อปีในรอบปี 2550	
		ทำนา	ทำสวน/ทำไร่
๑	ค่าจ้างแรงงาน/นาวาน	183,520	

๒	อุปกรณ์การผลิต	21,800
๓	ค่าน้ำมันรถไถ	102,100
๔	ค่าน้ำยเคมี	186,750
๕	ค่ายาฆ่าหญ้า/แมลง	16,150
๖	ค่าน้ำยชีวภาพ/หมัก	23,740
	รวม/ปี	534,060

6. ค่าใช้จ่ายทางสังคม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายทางสังคม รวมจ่ายต่อปี	
๑	งานศพ	82,280	
๒	งานแต่งงาน	64,100	
๓	งานบุญ	48,500	
๔	งานเลี้ยงงานสังสรรค์	39,000	
๕	อื่นๆ ระบุ	รวม	233,880

7. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ค่ายาโรงพยาบาล/คลินิก	3,651	54,202
๒	ค่ายาสมุนไพร	340	8,480
๓	ค่ารถ/อาหารสำหรับดูแลคนป่วย	1,515	18,180
๔	ค่ารักษาแบบความเชื่อ เช่น เสเดาะ เกราะห้ หมอเหยา,หาพระ ฯลฯ		11,280
	รวม/ปีค่ารักษาพยาบาลทั้งสิ้น	5,506	92,142

8. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รวมจ่ายต่อปี	รวมจ่ายต่อปี
๑	ห่วย		36,600
	รวม/ปี		36,600

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดปี 2552

.....5,315,150.....บาท

จากการสำรวจ 73 ครอบครัว จะเห็นว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารมาเป็นอันดับ
หนึ่ง ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยการรับเอากระแสนิยม
บริโภคเป็นหลัก ทำให้ขาดการพึ่งตนเอง ทั้งที่เมื่อก่อนได้มีการทำมาหากินโดยอาศัย
การดำรงอยู่แบบทำอยู่ทำกินด้วยตนเอง เมื่อรับเอาทุนนิยมและกระแสนิยมบริโภคทำ
ให้เกิดภาวะการฉ้อเป็นหนี้ภายในครอบครัวมากขึ้น จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถหาเงินใช้
หนี้ได้

บทที่ 4

สาเหตุ ปัจจัย หรือ เงื่อนไขที่ทำให้เกิดหนี้สินของชุมชน

ชาวบ้านนาคลองเป็นชุมชนลาวที่ส่วนหนึ่งอพยพมาจากฝั่งลาว และอีกส่วนหนึ่งเป็นชนชาวผู้ไท มีความเป็นอยู่เป็นอยู่ที่เรียบง่าย เพราะก่อนที่จะมาอยู่ที่บ้านนาคลองได้อยู่ที่บ้านนาคูที่เป็นหมู่บ้านใหญ่มาก่อน แต่มีไม่กี่ครอบครัวที่เห็นว่าชุมชนของบ้านนาคลองติดกับห้วยมะโน คงทำมาหากินได้ดี จึงพากันย้ายจากบ้านนามาอยู่ที่นี่ และใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย อยู่แบบที่แบบน้อมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คบหากับคนได้ง่าย มีความเชื่อ และมีการนับถือผี เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ และ สืบสานวัฒนธรรมแห่งบรรพบุรุษ

ในราวปี พ.ศ. 2508 ได้มีการสร้างถนน ทำให้มีความสะดวกในการติดต่อคมนาคมกับสังคมภายนอกมากขึ้น มีไฟฟ้า มีการไปรับจ้างทำงานที่อื่นๆ แต่งงานกับคนชุมชนอื่น และ ลูกหลานออกไปเรียนหนังสือต่อมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดความหลากหลายในแนวความคิดและ การดำเนินชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลง โดยการรับเอากระแสการบริโภคเป็นหลัก จึงทำให้เกิดภาวะหนี้สินเพราะมีความต้องการอยู่ตามกระแสนิยมภายนอก ดังจะเห็นได้คือ

4.1 ชุมชนในอดีต

ชุมชนบ้านนาคลองพื้นที่บ้านนาคลองหมู่ที่ 7 ต.นาคู อ.นาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ 62 ปีที่ผ่านมาเป็นที่อุดมสมบูรณ์เพราะอยู่ใกล้ลำน้ำห้วยมะโน เหมาะสำหรับการปลูกพืช และการปศุสัตว์ ที่นิยมเลี้ยงมากในสมัยนั้นคือ โค – กระบือ ชาวบ้านนาคู (หมู่ที่ 2 ปัจจุบัน) ได้เล็งเห็นแหล่งที่ทำกินและแหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ จึงได้ชักชวนกันมาจับจองที่ดินผืนนี้ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตต่อไป

สมัยก่อนเดินทางไปโรงเรียนมีป่าสองข้างทาง มีเสือ หมาป่า ข้างทางเป็นป่าช้า มีอาชีพลี้ยงควายแถวบริเวณป่าช้า ป่าช้า ยังไม่มีการชลประทาน มีสนามบิน ใช้น้ำบ่อเพื่ออุปโภค-บริโภค ไม่มีการซื้อขายมีแต่การแลกเปลี่ยน เช่น แกล้งแลกข้าว เนื้อแลกข้าว พริกแลกข้าว อาการไม่ได้ซื้อ หากบ หากเขียด จับปลา เก็บเห็ด มีความสัมพันธ์กันที่พี่น้องใครมีอะไรก็แบ่งกัน

ชุมชนบ้านนาคลองในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์ มากล้นด้วยอาหาร และทรัพยากรธรรมชาติ สังคมมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน แลกเปลี่ยน และ มีการใช้เงินจำนวนน้อย เป็นวิถีชีวิตของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อยู่แบบที่แบบน้อม การกู้ยืมเงินจึงไม่ปรากฏให้เห็นในชุมชน

4.2 ชุมชนในยุคปัจจุบัน

จากการเก็บข้อมูลในบทที่สาม รายได้ของชุมชนอันดับหนึ่งมาจากการกู้ยืม อันดับสองมาจากเป็นแรงงานรับจ้าง อันดับสามรายได้จากภาคเกษตรกรรม อันดับสี่จากงานด้านการบริการ อันดับห้าจากการค้าขาย และ อันดับหกจากการแปรรูปหัตถกรรม รวมรายได้ของชุมชนจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8 ล้านบาทต่อปี ซึ่งรายได้ดังกล่าวรวมถึงการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบด้วย

และหากมาดูรายจ่ายในชุมชนก็จะพบว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารมาเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยการรับเอากระแสการบริโภคเป็นหลัก ทำให้ขาดการพึ่งตนเอง ทั้งที่เมื่อก่อนได้มีการทำมาหากินโดยอาศัยการดำรงอยู่แบบทำอยู่ทำกินด้วยตนเอง เมื่อรับเอาทุนนิยมและกระแสการบริโภคทำให้เกิดภาวะการฉ้อเป็นหนี้ภายในครอบครัวมากขึ้น จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถหาเงินใช้หนี้ได้

หากจะดูถึงผลของการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีต จนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไปคนละรูปแบบ การบริโภคนิยมกลายเป็นกระแสหลักในการดำรงชีวิตอยู่

4.3 ยุคของการเปลี่ยนแปลง

บ้านนาคลองมีถนนหนทางเข้ามาประมาณปี 2518 ตัดออกมาจากบ้านนาคู ทำให้คนในชุมชนที่อยู่ติดกับเขตเทศบาลนาคู สามารถติดต่อกับชุมชนอื่นได้อย่างสะดวกสบาย กระแสไฟฟ้าและกระแสวัตถุนิยมเข้าในชุมชน อย่างไม่รู้ตัว สามารถรับรู้ข่าวสารได้ มีการสื่อสารมากขึ้น ความทันสมัยของภายนอกทำให้ชุมชนต้องดิ้นรนหาเงินแลกกับวัตถุเหล่านั้นและนำเอาวัฒนธรรมของคนเมืองมาใช้ในชนบท โดยไม่คิดถึงฐานรายได้ของตนเอง ซึ่งมีอยู่เท่าเดิมหรืออาจจะน้อยกว่าเดิมด้วยซ้ำไป เพราะพึ่งปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว เมื่อรายจ่ายมากขึ้นรายได้เท่าเดิมหรือลดลงก็ก่อให้เกิดหนี้สินขึ้นเพราะรับเอากระแสจากภายนอกมาใช้กับวิถีชีวิตของตนเอง

4.3.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรมและค่านิยม

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านนาคลอง ได้เล่าถึงวัฒนธรรมประเพณีในอดีตว่า ปลูกฝ้ายเพื่อการทอผ้าหรือเรียกว่าตำหูก ทำเครื่องนุ่งห่มตัดเสื้อผ้าเย็บมือใส่เอง ตอนกลางคืนจะมีการลงข่วงจีบวาพากันมาเป็นคู่ๆ หนุ่มๆ มาจีบสาวจะใช้ผ้าขนหนูหรือเอาผู้ขาวม้าพาดบ่ามาด้วย มาจีบเปียของสาว (หมายถึงอุปกรณ์ที่ใช้เส้นด้ายมีหัวท้ายใช้เพื่อเปียเป็นชิ้นฝ้าย) เวลาเล่นจะเล่นได้ด้นมะเดื่อใหญ่ เสื้อผ้าฝ้ายถุง ฝ้ายจีน ทำเอง ตำหูกเอง สีเสื้อผ้าใช้เปลือกไม้ย้อมเอง อาหารก็จะหากินเองตาม

ธรรมชาติที่มีอยู่ บุญประเพณีต่างๆ ก็จะทำกันตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ การศึกษาก็เรียนรู้เท่าที่มีการส่งเสริมภายในชุมชน

เมื่อมีการพัฒนาเกิดขึ้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2504 ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุม การทำมาหากินกลายเป็นการทำมาหาใช้หนี้ เพราะวิถีชีวิตวิ่งตามกระแสนิยมและการบริโภคนิยมที่เปลี่ยนไป การทำการเกษตรแบบพออยู่พอกินก็เป็นการทำเพื่อซื้อขาย ทำให้ขาดการพึ่งพาอาศัยกันและกัน และกลายเป็นการต่อรองและสร้างเงื่อนไขสังคมมากขึ้น การรับเอาวัฒนธรรมและกระแสนิยมนอกไม่ว่าจะเป็นการศึกษา หรือ การบริการสังคม ของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป ค่านิยมต่างๆ มีการเลียนแบบความทันสมัยของคนเมือง มีการใช้เงินนำหน้าในการจับจ่ายใช้สอย ปลุกฝังให้ลูกหลานเรียนเพื่อเป็นเจ้าคนนายคน หาใช้เรียนเพื่อเอาวิชาความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่เพื่อพึ่งตนเอง สังคมเปลี่ยนไปมีการอพยพทั้งบ้านเรือนเพื่อไปทำงานรับจ้างหาเงินใช้ตามความต้องการของตนเองและคิดว่าสำคัญในการอยู่ในสังคมที่มีทุนนิยมเป็นหลักในการดำรงชีวิต

4.3.2 ความเปลี่ยนแปลงภาวะการเมือง

ในระหว่างปี 2518 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นภายในประเทศไทย มีความขัดแย้งด้านความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล จึงมีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีการชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมอบรมสัมมนาเพื่อปลูกอุดมการณ์บนเทือกเขาภูพาน ซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้มีการโจมตีและปะทะกันระหว่างชาวบ้านที่เป็นฝ่ายแนวร่วม กับค่ายทหารต่างๆในพื้นที่ ส่งผลให้ชาวบ้านเหมือนถูกจำกัดเขตการทำมาหากิน เพราะเกิดความกลัวและหวาดระแวง เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นหลายปีติดต่อกัน เมื่อสถานการณ์สงบก็เริ่มมีคนในชุมชนบางส่วนเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ๆ เพื่อหารายได้พร้อมกับการทำเอาความทันสมัยและค่านิยม มาสู่สังคมชุมชน ต่อมารัฐบาลสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีนโยบายให้เกิดสันติสุขแก่ราษฎรที่หลงผิดเหล่านี้ เรียกว่า “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” มีการอนุญาตให้ประกอบอาชีพ ทำสวน ทำไร่ บนเทือกเขาภูพาน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนการปกครองแบบสุขาภิบาลและเทศบาลเข้ามาในชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านก็เปลี่ยนไป จะเห็นได้ว่าภาวะการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงใช้หลักการบริโภคนิยมในการดำเนินชีวิต

4.3.3 ความเปลี่ยนแปลงด้านฐานทรัพยากรและฐานการผลิต

ในอดีตชาวบ้านนาคลองหาอยู่หากินจากแหล่งธรรมชาติในชุมชน ที่มีห้วยมะโนที่เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญในการเพาะปลูก และ ทำการเกษตรกรรม มีการทำสวน ทำ

นา ทำไร่ ใช้แรงงานคนในครอบครัว และสัตว์เลี้ยงเป็นสำคัญ ทำการเกษตรกรรมแบบยังชีพ คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการตอบแทนแรงงานด้วยการเลี้ยงข้าวปลาอาหาร การทำนาไม่มีการเร่งรีบทำตามฤดูกาล เพราะทำเสร็จก็จะหาอยู่หากิน เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำสวนตามหัวไร่ปลายนา ในการซื้อขายก็มีน้อย มีแต่การแลกเปลี่ยน เช่น ข้าวแลกเกลือ ข้าวแลกอาหาร พริกแลกเกลือ เป็นต้น เมื่อมีนโยบายของรัฐส่งเสริมการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่เป็นพืชเศรษฐกิจทำให้มีการบุกรุกที่ดินกันมากขึ้น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติได้ก่อตัวขึ้นเพราะต่างคนต่างปลูกและทำลายถางป่าเพื่อทำไร่มัน ไร่อ้อย การใช้สารเคมีเพื่อเร่งการผลิต การแข่งขันสูงขึ้น มีการลงทุนมากขึ้นเพราะคิดว่าต้องผลิตให้ได้มากๆ จะได้เงินมากและมีการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นมากขึ้นหาความสะดวกสบายกับตัวเองมากขึ้น ฐานทรัพยากรในการผลิตของชุมชนถูกทำลาย หาอยู่หากินไม่ได้ต้องไปพึ่งพาตลาด การใช้ชีวิตตามยุคสมัยทำให้ปรับตัวไม่ทันใช้จ่ายสูงทำให้เกิดหนี้สินอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

4.3.4 ความเปลี่ยนแปลงด้านการอุปโภคและบริโภค

เมื่อมีการวิ่งตามกระแสทุนนิยม เอาวัตถุดิบตัวชีวิตฐานะความเป็นอยู่ มีการแข่งขันกันในสังคมชุมชนเพื่อดำรงชีวิตและความเป็นอยู่อย่างคนสังคมเมืองที่คิดว่าทันสมัย มีการทิ้งเรือนบ้านเกิดตัวเองเพื่อเข้าไปทำงานในเมือง ครอบครัวต้องแตกแยกเพื่อดิ้นรนทำมาหากิน เห็นค่านิยมการบริโภคเป็นสิ่งสำคัญ การหุงหาอาหารกินเองน้อยลง มีการใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น มีค่านิยมทำบ้านหลังใหญ่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกินฐานะและรายได้ของตัวเอง ต้องกู้ และ เป็นหนี้เพราะต้องการได้ในสิ่งที่สังคมเมืองมี เช่น รถยนต์ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม โทรศัพท เป็นต้น เด็กๆ สร้างสังคมและความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยลง ไปเที่ยวตามสถานที่บันเทิงและร้านอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เด็กเล็กก็ติดทีวีไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน พ่อแม่ทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในครอบครัว ไม่มีการปลูกเลี้ยงกินเอง ใช้ความสะดวกสบายจากตลาด ไม่เห็นคุณค่าของดีในชุมชนของตนเอง เมื่อความคิดและการกระทำวิ่งตามกระแสภายนอกทำให้ค่าใช้จ่ายมากขึ้น หนี้ก็ตามมาเพราะการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว

4.3.5 โครงสร้างนโยบายของภาครัฐ

เริ่มจากรัฐ ได้มีการตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากที่สุด ทำให้มีการกู้ยืมเงินง่ายขึ้น ซึ่งมีทั้งแบบบุคคลค้ำประกัน และ จำนองที่ดิน เพื่อให้ได้เงินมาตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือ เพื่อประกอบอาชีพ

สามารถสร้างรายได้ในครอบครัว แต่ชุมชนมีการใช้จ่ายสิ่งของที่สิ้นเปลือง มีค่านิยมตามกระแสวัตถุนิยม เกิดภาระการเป็นหนี้แก่ครอบครัวและชุมชน หากนำเอาหลักการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาส่งเสริมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนอาจจะทำให้คนหันมาพึ่งตนเองมากขึ้นและการเป็นหนี้ก็จะลดน้อยลง

สรุปว่าคนในชุมชนบ้านนาคลองที่มีหนี้สินที่เป็นทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบเนื่องจากได้รับกระแสการบริโภคนิยมจากภายนอก และ โครงการส่งเสริมของรัฐที่ส่งเสริมให้ทำการเกษตรกรรมในเชิงการค้าแทนการทำเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง จึงทำให้เกษตรกรต้องวิ่งตามระบบทุนนิยม ที่ใช้เงินในการจัดการบริหารชีวิตอยู่แบบแข่งขัน อดคร่ำ อดรวยกัน จนทำให้ต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกบ้านหรือต่างบ้านต่างเมืองเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองตามกระแสสังคมนิยมเกินความจำเป็นของตนเอง

บทที่ 5 รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน

รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาหนี้สินของชุมชน

ชุมชนบ้านนาคลอง มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัตถุนิยม หรือ บริโภคนิยมเร็วมาก เป็นชุมชนที่มีการปรับเปลี่ยนวิถีตามกระแสนิยมไม่พร้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเมืองการปกครอง ที่มีการเปลี่ยนแปลงจึงทำให้ชาวบ้านปรับตัวไม่ทัน กู้เงินมาเพื่อซื้อสิ่งของเพื่อเพิ่มผลผลิตในการเพาะปลูก เช่น ปุ๋ย ไร่ไถ มีการจ้างแรงงานทุกขั้นตอน เป็นต้น ดังกรณีของนายเวียงจันทร์ ทำนาผลิทมวิชัย ที่กู้เงินมาเพื่อเลี้ยงหมู แต่เมื่อเลี้ยงไปเป็นจำนวนมาก ใดๆ ก็เลี้ยงทำให้ราคาตกต่ำ ขาดทุน ทำโรงสับซื้อข้าวเปลือก แต่พอจะขายราคาก็ไม่ได้ตามที่คาดการณ์ ต้องกู้เงินเพื่อมารับซื้อหรือเลี้ยงสัตว์ จนทำให้เป็นหนี้ไม่รู้จบจกสิ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องขายที่ทำกินเพื่อใช้หนี้บางส่วน สาเหตุหลักเพราะวิ่งตามกระแสนิยมและต้องการได้เหมือนกันสังคมรอบข้าง

ชุมชนได้สรุปกันว่าเส้นทางในการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม และ เกษตรทางเลือก ด้วย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ชาวบ้านบ้านนาคลอง เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และ หากจะใช้ในการแก้ไขหนี้สินก็ต้องเริ่มจากตัวของพี่น้องในชุมชนบ้านนาคลองเอง จึงมีการรวมกลุ่มผู้สนใจในการทำปุ๋ยชีวภาพ ร่วมกันทำประมาณ 10 ครอบครัว ซึ่งใช้วิทยากรในชุมชนที่เป็นทีมวิจัยที่มีความรู้เรื่องนี้เป็นผู้สาคิด และฝึกปฏิบัติกับผู้ที่สนใจ

ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงทางออกที่ควรจะเป็น เช่น การลดค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหาร และ ชี้ให้เห็นถึงแหล่งที่มาของรายได้ รายจ่าย ที่จำเป็นและควรจะมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคแบบเดิม ที่เน้น “การเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน” มากกว่า การซื้อ อาหารถุง สาเหตุ ที่ทำให้ปัญหาหนี้สินบ้านนาคลองเกิดขึ้น แหล่งทำหากิน ประเพณีวัฒนธรรมเปลี่ยนไป ทรัพยากรลดลง หรือ เพราะ นโยบายส่งเสริมของรัฐ ซึ่งทำให้ค่านิยมเปลี่ยนไป เกิดการผลิตใหม่ๆ และ จากกระแสสังคมภายนอก ชาวบ้านนาคลองได้สรุปปัญหานี้ว่า ใช้แนวทางแก้ไขด้วยการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ แต่ต้องเริ่มจากตัวเองก่อนโดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักในการแก้ปัญหา

อย่างไรก็ตามจากสาเหตุของปัญหานี้สินเป็นปัญหาทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน ที่จะต้องช่วยกันหาทางแก้ไข คือ

- การจัดการหนี้สินในระดับปัจเจก และ ในระดับครอบครัว

จากผลของการวิจัย พบว่า ค่าใช้จ่ายเรื่องของอาหารเป็นสิ่งที่มาอันดับหนึ่ง นอกจากการกู้เงิน ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของการบริโภคหน้าหน้า การจัด

กระบวนการวิจัยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ศึกษาดูงาน ทำให้หลายคนทราบว่าตนเองต้องปรับเปลี่ยนในการใช้จ่าย เช่น การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง และพยายามผลิตในสิ่งที่ตนเองสามารถผลิตเองได้ ทำให้ทุกคนได้มีโอกาสทบทวนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต และมองเห็นว่าการใช้จ่ายในบางอย่างไม่จำเป็น บางคนชอบซื้อของเพื่อสะสมแต่ไม่เคยนำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ การลดสิ่งที่ไม่จำเป็นและคิดว่าฟุ่มเฟือย ไม่วิ่งตามกระแสสังคมที่มีการใช้เงินนำหน้า กินและใช้เท่าที่จำเป็นและอยู่อย่างพอเพียงก็สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมชุมชน ในการแก้ไขหนี้สินครอบครัวจะต้องให้แม่บ้านตระหนักและปฏิบัติเป็นต้นแบบต่อครอบครัวในชุมชนของตนเอง และได้มีการรวมกลุ่มกัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดเวทีกลุ่มย่อยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมกับการปฏิบัติการ ในการทำน้ายาล้างจาน น้ายาสระผม ปูยน้ำ ปูยหมัก มีผู้ให้ความสนใจและออกค่าใช้จ่ายในส่วนที่ต้องเป็นค่าวัสดุ อุปกรณ์ พร้อมทั้งได้ความรู้ความเข้าใจและสามารถรวมกลุ่มกันทำได้ด้วย และหากจะมีการ

- การจัดการหนี้สินในระดับชุมชน

สรุปการวิเคราะห์ถึงทางออกและแนวทางแก้ไขของบ้านนาคลอง ในเวทีใหญ่และเวทีย่อย ผลปรากฏว่าที่ชาวบ้านเป็นหนี้มากที่สุดในเรื่องของการบริโภค และ เพื่อลดรายจ่าย ชาวบ้านนาคลองเห็นว่าควรมีการผลิตของอยู่ของกิน เช่น ปลูกพืชที่กิน และทำการผลิตของใช้บางอย่างเพื่อลดรายจ่าย เช่น แชมพู น้ายาล้างจาน น้ำหมัก ปูยหมัก เป็นต้น มีการรวมกลุ่มกันทำภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปูย เรื่องการทำเครื่องสูบน้ำแบบประหยัดพลังงาน ซึ่งสามารถทำใช้เองได้ การผลิตปูยจากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน ร่วมกันทำและแบ่งปันกันไปใช้ ซึ่งทำให้ลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการแก้ไขและเป็นเรื่องของความสนใจและความต้องการของคนในบ้านนาคลองที่ต้องการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเอง แม้จะไม่ได้ลดมากแต่ก็ไม่เพิ่มค่าใช้จ่ายในบางสิ่งบางอย่างที่สามารถทำเองได้และไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

- นโยบายของรัฐกับการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

แม้แต่จะมีการส่งเสริมการเกษตรกรรมแบบอุตสาหกรรม เพราะอยากให้เกษตรกรมีรายได้และมีอาชีพ หรือ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในปี 2535 ทำให้ชาวบ้านสมัครเป็นสมาชิกรวมกลุ่มกันกู้เงิน โดยใช้นุคคลในกลุ่มค้ำประกัน หรือ บางคนเอาหลักทรัพย์ค้ำประกันเพื่อให้ได้เงินกู้ในวงเงินสูงตามที่ตนเองต้องการ หรือ บางคนกู้เพื่อมาต่อเติมบ้าน สร้างบ้าน ซื้อรถ ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อให้ตนเองได้อยู่อย่างสุขสบายและทันสมัยเหมือนกับสังคมเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านั้นล้วนก่อให้เกิดหนี้สิน เพราะการกู้ต้องผ่อนส่งตามกำหนด

หากผิดการชำระดอกเบี้ยก็จะเพิ่มมากขึ้น บางคนต้องกู้เงินจากสถาบันอื่นๆ เพื่อมาใช้
หนี้ ธ ก ส เมื่อถึงงวดชำระ และ กู้จาก ธกส ไปชำระอีกที่หนึ่ง หรือ ไม่ก็กู้นอกระบบ
จากนายทุน ทำให้เป็นหนี้หมุนเวียน หากเงินใช้หนี้ไม่ทัน ต้องเป็นหนี้ไปเรื่อยๆ บาง
คนถึงกับสูญเสียที่ทำกิน ปัญหาของการวิ่งตามกระแสการทำเกษตรกรรมเพื่อให้ทัน
ต่อหรือสนองตอบความต้องการของตลาด ตามนโยบายของรัฐเป็นการส่งเสริมให้
ความเจริญเข้ามาสู่ชุมชนมากขึ้นนั้น กลับกลายเป็นการทำลายทรัพยากร ทำลายความ
เชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง แม้จะเหลืออยู่บ้างแต่ก็มีน้อย ซึ่งในเรื่องนี้คงต้องเป็น
ปัญหาที่จะต้องร่วมกันปรับกระบวนการทัศน์และเปลี่ยนแปลงกลไกและพฤติกรรม
บางอย่างของคนในชุมชน หากจะนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ก็คงจะนำพาสังคมไป
ด้วยดี และ คงจะทำให้ชุมชนมองคุณค่าและตระหนักในความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม
ของตนเอง ซึ่งคิดว่าจะเป็นทางออกที่อีกทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาหนี้สินในยุค
ปัจจุบัน

บทที่ ๖

บทสรุปของงานวิจัยโครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของ ชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาถ อำเภอนาถ จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษางานวิจัย โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาถ อำเภอนาถ จังหวัดกาฬสินธุ์ เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๕๑ ถึง เดือน พฤษภาคม ๒๕๕๒ เป็นระยะเวลา ๑ ปี ๓ เดือน หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการทำงานวิจัยได้มีการจัดการแก้ไขหนี้สินเกิดขึ้นในระดับหนึ่งในชุมชนเท่านั้น และพอสรุปประเด็นหลักในการทำงานวิจัยได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

๑. การศึกษาสถานการณ์หนี้สินของบ้านนาคลอง

สถานการณ์ของหนี้สินของบ้านนาคลองใน อดีต เมื่อก่อนบ้านนาคลองได้มีการทำการเกษตรกรรมโดยการทำตามฤดูกาล ไม่มีการแข่งขันกับกาลเวลาและไม่ต้องรีบเร่งในการผลิต แต่ในระยะเวลาต่อมาในช่วงปี ๒๕๓๖ รัฐได้มีการส่งเสริมการทำการเกษตรกรรมเพื่อเป็นการเกษตรในเชิงอุตสาหกรรม ซึ่งโครงการส่งเสริมภาครัฐ มีการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น การทำไร่อ้อย มัน ไร่สวนผสม การเลี้ยงวัว การเลี้ยงหมู การปลูกมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น และทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งของบ้านนาคลองได้รับผลกระทบเนื่องจากการทำการเกษตรในลักษณะนี้มุ่งเน้นการค้าและทำให้เกษตรกรมุ่งเป้าไปสู่ความอยากรวยมากกว่าการทำเพื่อปากท้อง ซึ่งทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเปลี่ยนไปจากการทำเกษตรกรรมในอดีตที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง มีเทคโนโลยีใหม่เข้ามาแทนการใช้แรงงาน มีการแข่งขันกันเพื่อมุ่งเน้นการทำการเกษตรกรรมแบบการค้า โดยมีนายทุนเป็นคนกลางในการรับซื้อสินค้า และตั้งราคาตามกลไกของนายทุน ในทามกลางกระแสการต่อสู้เพื่อให้ราคาพืชผลสูงขึ้น ให้ปัจจัยการเพาะปลูก (ปุ๋ย ยา) ราคาต่ำลง ให้ราคาสินค้าจำเป็นสำหรับอุปโภคบริโภคต่ำลง (หรืออย่างน้อยก็อย่าขึ้นราคา) นั้น ในการลงทุนการทำเกษตรกรรมครั้งนั้นก่อให้เกิดภาระหนี้ บ้างก็เป็นหนี้ธนาคาร บ้างก็เป็นหนี้สหกรณ์ บ้างก็เป็นหนี้นายทุน ทำให้หลายครอบครัวต้องแยกกันเพื่อหาเงินมาใช้หนี้ และบางครอบครัวต้องสูญเสียที่ทำกินหรือติดจำนอง เพราะไม่สามารถฟื้นฟูตัวเองได้ภายในระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่กำหนด แต่ไม่ได้คิดจะจัดการสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนและไม่ได้ศึกษาถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง รวมถึงการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของตนเองในการทำเกษตรแบบพึ่งตน จนทำให้ประสบปัญหาหนี้สินที่มีมานานนับเป็นสิบสิบปี

เกษตรกรบ้านนาคลองมีหนี้สินสูงขึ้นและขยายวงกว้างออกไป กล่าวได้ว่าแทบทุกครัวเรือนก็ว่าได้ นอกจากนี้พบว่า วิธีการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปจากเดิม จากการผลิตเพื่อกินมาเป็นการผลิตเพื่อขาย รูปแบบการดำเนินงานของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป มีการเปลี่ยนแปลงเมล็ดพันธุ์ และนำปุ๋ย ยา เครื่องทุ่นแรงมาใช้ แรงงานจากที่เคยช่วยกันทำมาเป็นการว่าจ้าง มีค่าตอบแทนด้วยเงิน ฯลฯ ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าศึกษา ทำความเข้าใจ เพื่อให้ทราบสาเหตุปัจจัยความสัมพันธ์ของปัญหา ภาพโดยรวมของชาวบ้านนาคลองในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงจากธรรมชาติที่เป็นอยู่ สภาพและสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของบ้านนาคลอง ความสัมพันธ์กับการผลิตแผนใหม่ ตลอดจนรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้สิน โดยคาดหวังว่า การทำการศึกษา ทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การค้นคว้าทางเลือก ทางออกในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ และอยู่ในฐานความเป็นจริงที่จะปฏิบัติได้

อย่างไรก็ตามในปี ๒๕๔๕ ได้มีผู้นำกลุ่มจำนวนประมาณ ๕ คน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตจากศูนย์เรียนรู้อันแปง ซึ่งทำให้เขาหันกลับมาทบทวนตัวเอง และมองเห็นว่าหากไม่ทำกิจกรรมที่เน้นเรื่องปากท้องของตนเองก่อนแล้วจะสามารถเอื้อกับคนอื่นหรือในชุมชนของตนเองได้อย่างไร จึงต้องการนำเอาสิ่งที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรอื่นๆ ภายในชุมชนเพื่อให้รู้ว่าหากไม่พึ่งพาตนเองก่อนจะรอให้รัฐหรือหน่วยงาน หรือ องค์กรภายนอกมาจัดการก็คงไม่ใช่ทางออกที่ดีนัก เกษตรกรกลุ่มนี้ได้ตระหนักถึงภาระหนี้ที่จะตกทอดถึงลูกหลานในอนาคต ดังนั้นจึงต้องการศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการภาระหนี้สินของเกษตรกรในชุมชน ซึ่งจะต้องค้นหากระบวนการและวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหานี้เหล่านั้นร่วมกับคนในชุมชนบ้านนาคลอง

๒. ศึกษาแบบ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดหนี้สิน

“ผมอยากให้ชาวบ้านได้มีการเรียนรู้ และค้นหาตัวเอง และ รู้จักการพึ่งตนเอง ก่อนที่จะคิดให้คนอื่นมาช่วย” นายเวียงจันทร์ ทำนาผล หนึ่งในทีมวิจัย “เราจะทำอย่างไร” มีการแลกเปลี่ยนแนวทางและวิธีการในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมรวมถึงการทดลองปฏิบัติการจากการเน้น “ลดรายจ่ายในครัวเรือนให้ได้ก่อนดีไหม” หรือ “ควรมีการเก็บข้อมูลรายรับ-รายจ่ายแต่ละครอบครัวก่อน” สาเหตุหลักในการก่อให้เกิดหนี้สินคือ การกู้เงิน มาใช้จ่ายในการดำรงชีพ ตามกระแสสังคมที่คิดว่าตนเองต้องทันสมัยและการแข่งขันการดำรงวิถีชีวิตตามกระแสสังคมภายนอกที่มีการบริโภคนิยมเป็นหลักในการดำรงชีวิต

ดังนั้นในการทำงานวิจัย จึงเริ่มจากการเก็บข้อมูลในแต่ละครอบครัวในบ้านนาคลอง และ นำมาสรุปให้เห็นว่ารายได้จากอะไร รายจ่ายจากอะไร ปัญหาที่สำคัญของรายจ่ายมาจากเรื่องอาหาร และ ของใช้ในครัวเรือน ซึ่งเป็นปัญหาจากการซื้ออาหารกิน และ การจับจ่ายในบางอย่างที่ไม่จำเป็น จึงได้มีการทดลองปฏิบัติการ ทำน้ำยาอเนกประสงค์ ทำสบู่ ยาสระผม และได้ทดสอบการใช้ พร้อมกับหาข้อสรุปร่วมกันถึงต้นทุนในการทำเอง และ การซื้อ มีข้อแตกต่างกันอย่างไร และ หากรวมกลุ่มกันทำจะประหยัดลงได้อย่างไร พร้อมทั้งได้มีการรวมกลุ่มกันประมาณ ๓๐ ครอบครัว ออกเงินกันคน ๑๐๐ บาท เป็นต้นทุนในการทำสิ่งเหล่านี้ ในขณะที่เดียวกันก็มีการศึกษาเรียนรู้กับศูนย์ปราชญ์เครือข่ายอินแปลง ที่จังหวัดสกลนคร เพื่อเน้นการผลิตและจัดหาแหล่งอาหารในครอบครัว โดยการปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ที่เหลือแบ่งปัน และ ขยายผลต่อครอบครัวอื่นๆ

ข้อสรุปที่น่าพอใจสำหรับงานวิจัยโครงการนี้ที่เป็นความตั้งใจของหัวหน้าทีมวิจัยและทีมวิจัยที่มีความมุ่งมั่นที่จะให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเอง แม้แต่จะสามารถช่วยได้ในระดับหนึ่งในชุมชนก็ตาม เพราะกระแสของการบริโภคนิยมและการใช้จ่ายตามกระแสภายนอกยังเป็นแรงจูงใจให้คนในชุมชนวิ่งตามไปโดยไม่หันดูความพอเหมาะ พอเพียง พอกิน พออยู่ พอใช้ ของตนเอง ก็คงต้องเป็นหนี้ไปตลอด

ข้อค้นพบจากการศึกษา

๑. จากข้อมูลการชี้ให้เห็นถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตและ การเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ทั้งข้อสรุปในการชี้ให้เห็นตัวเลขค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและค้นหาแนวทางบางอย่างที่จะลดค่าใช้จ่าย
๒. ปัญหา และ ปัจจัย หลายอย่างที่ได้จากการค้นหาข้อมูลในชุมชนที่มีแต่การกินแบบนักบริโภคที่ชีวิตตามกระแสสังคม “กินจากถุงพลาสติก” จึงทำให้ทีมวิจัยและวิทยากร ร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางและเกิดรูปแบบในการจัดการหนี้สิน ในเชิงรูปธรรม คือการทำน้ำยาอเนกประสงค์ แชมพู สบู่ ปู่ยหมัก การปลูกพืชสวนครัว และ วิธีการลดรายได้โดยการจัดการหาแหล่งอาหารที่มั่นคงในครัวเรือน โดยการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชสวนครัวหลังบ้าน พร้อมทั้งนำเอากระบวนการเรียนรู้และเทคนิคต่างๆ ที่ได้ไปศึกษาแลกเปลี่ยนจากการดูงานมาปรับปรุงใช้ในครอบครัวของตนเอง

๓. นอกจากนี้ยังเกิดการรวมกลุ่มในชุมชน เพื่อทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยมีการรวมเงินกันเป็นกองกลางและมีการแลกเปลี่ยนปัญหากันในชุมชนมากขึ้นเพื่อหาแนวทางและวิธีการแก้ไขร่วมกัน

กระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัย

ข้อเด่น

๑. ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย การสังเกต การเปิดเวที การสัมภาษณ์ การตั้งเป้าหมาย การตั้งประเด็นคำถาม ความแตกต่างระหว่างการทำงานพัฒนากับการทำงานวิจัยแบบให้ชุมชนมีส่วนร่วม
๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งกลุ่มเป้าหมาย และองค์กรสนับสนุน ได้มาร่วมกันคิด วิเคราะห์ และ ลงมือทำ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในช่วงใด ช่วงหนึ่งของการทำงานก็จะร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์
๓. ทั้งทีมวิจัย และ ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เล็งถึงความสำคัญของการทำงาน แบบมีส่วนร่วม การใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การคิด วิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ ภายใต้อิทธิพลที่มีการศึกษาร่วมกัน อันจะนำไปสู่ การกำหนดแผนปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด
๔. เกิดสัมพันธภาพอันดี ระหว่างทีมวิจัย และ ผู้ที่เกี่ยวข้อง สร้างความสามัคคีภายในหมู่คณะได้เป็นอย่างดี

ข้อด้อย

๑. ทั้งทีมวิจัย และ กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการการทำงานวิจัย ขาดการจดบันทึก การสรุป การประเมินผล การสะท้อนกลับผลการทำงานในแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
๒. ขาดการประสานงานในบางกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในระหว่างทีมวิจัย กับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การทำงานต้องขยายเวลาออกไป
๓. ทีมวิจัยมีงานหลายด้าน ทำให้เวลาในการเก็บข้อมูล การแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเป้าหมายมีน้อย และ บางครั้งไม่มีความต่อเนื่องในการทำงาน ทำให้การพูดคุยกันในเรื่องต่อไปต้องทบทวนอยู่เป็นประจำ
๔. ในบางครั้งการวิเคราะห์ปัญหา การสรุปประเด็น นักวิจัยมักจะคิดแทนผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย

๕. การทำกิจกรรมบางอย่างต้องดำเนินไปตามวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งบางอย่าง
ไม่สอดคล้องกับความต้องการของทีมวิจัย

ข้อเสนอแนะ

๑. ก่อนดำเนินการใดๆ ในพื้นที่ ควรมีการทำความเข้าใจ กับคนในชุมชน
ให้รับรู้และร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมตั้งแต่
เบื้องต้น

๒. ในการทำงานทุกขั้นตอน อาจจะได้มีการสรุป/ประเมินผล ตรวจสอบผล
วิเคราะห์ เพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็ง ในด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงในการ
ดำเนินกิจกรรมใดๆต่อไป

๓. กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ข้อมูลจากภายในและภายนอก ต้องมีการทำอย่างต่อเนื่องโดยต้องประสาน
ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จนกว่าชุมชนจะมีการจัดการได้ด้วยตนเอง

๔. ควรมีการจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่แก่ชุมชนในระหว่างทำการวิจัยและหลัง
การทำวิจัยเพื่อให้ชุมชนและองค์กรอื่นๆได้รับรู้

ในการศึกษาปัญหานี้สินบ้านนาคลองได้พบปัญหาและอุปสรรคในระหว่าง
การปฏิบัติการดังนี้

๑. ความไม่พร้อมของทีมวิจัยในระยะแรกเพราะยังไม่เข้าใจวิธีการทำงาน
วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
๒. การเตรียมการในกิจกรรมบางกิจกรรม ไม่สามารถทำให้ชาวบ้าน
เข้าใจได้เนื่องจากขาดการเตรียมพร้อมของทีมวิจัย
๓. สภาวะทางธรรมชาติ เกิดฝนตกในระหว่างการเก็บข้อมูล และ อยู่
ในช่วงของฤดูทำนา เก็บเกี่ยวจึงทำให้เก็บข้อมูลล่าช้า
๔. การประชุมบ่อยๆ ทำให้ชุมชนเบื่อ เพราะพูดถึงแต่เรื่องเก่าๆ ไม่มี
สื่อและเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการทำกิจกรรม
๕. ในการจัดการของชุมชนในบางกิจกรรมหากไม่มีทีมวิจัยก็จะไม่มีการ
พูดคุยแลกเปลี่ยนหรือทำกิจกรรมต่อเนื่อง จะสังเกตได้ว่าต้องมีการ
กระตุ้นและติดตามเสมอ และต้องพยายามหากิจกรรมอื่นเพื่อให้
ชุมชนได้มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง
๖. ในการศึกษาดูงาน บางคนไม่เข้าใจว่าตนเองจะได้อะไร รู้สึก
เหมือนกับถูกบังคับให้ไปศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยน แต่เมื่อได้อธิบาย
ชัดเจนจากหัวหน้าทีมวิจัยและต้องการคนที่ต้องการแก้ไขปัญหา

หนี้สินในครอบครัวของตนเองจริงๆ ไปเพื่อเป็นการนำร่องและเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนได้บ้านในการจัดการหนี้สินของครอบครัวของตนเอง จึงได้มีอาสาสมัครไปร่วมเกินกำหนด ๑๐ ครอบครัว ซึ่งได้งบประมาณในส่วนอื่นๆ ที่ไม่ได้ใช้ในบางกิจกรรมมาใช้ในส่วนนี้

๓. ในระหว่างการปฏิบัติการไม่มีสื่อ หรือเอกสารเผยแพร่ เพื่อให้ชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้มากกว่าการแลกเปลี่ยนในเวทีการสนทนา เพราะจะเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ และ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ หากแต่เป็นแนวทางในการจัดการและศึกษาร่วมกันเพื่อทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันและเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในอันที่จะก่อเกิดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องในอนาคต

การทำงานวิจัยหากต้องการให้เป็นงานวิจัยแบบไทบ้าน ก็ต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของกิจกรรมนั้นๆ และคงไม่มีวิธีการใดๆ ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่จะให้เขาจัดการกับหนี้สินของตนเองหากไม่ใช่การให้เขาได้เห็นข้อมูลที่มาที่ไปของการใช้จ่ายของเขาเอง และต้องชี้ให้เห็นว่าเกิดจากอะไร แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเชื่อมั่นเป็นความจำเป็นหรือความต้องการของเขาหรือไม่ ตัวของเขาเองจะต้องเป็นคนตัดสินใจว่าจะเลือกใช้วิธีการใดในการจัดการหนี้สินของเขา แม้แต่ในปัจจุบันรัฐบาลพยายามช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ก็ไม่ได้แก้ไขปัญหาเขาได้นอกจากให้เขาได้เรียนรู้และศึกษาด้วยตนเอง พร้อมทั้งต้องให้การศึกษา ทดลองเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องจึงจะสามารถทำให้เขาเปลี่ยนแปลงได้ในบางสิ่งบางอย่างเท่านั้นแต่ไม่ใช่ทั้งหมดตราบดีที่กระแสดังคมภายนอกไม่ได้หล่อหลอมคนให้มีจิตสำนึกร่วมกันในการใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียง แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยหนี้สินของบ้านนาคลองคงไม่มีวันสิ้นสุดตราบดีที่ยังมีรายรับ-รายจ่าย ซึ่งหากครอบครัวใดสามารถวิเคราะห์และแก้ไขตามแนวทางที่ครอบครัวตนเองคิดว่าเหมาะสมและแก้ไขได้ก็ควรมีการทำอย่างต่อเนื่องต่อไป

สำนักวิจัยงานวิจัยท้องถิ่น ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับนักวิจัย และ ฝึกทักษะ สร้างอุดมการณ์ และ ปรับเปลี่ยนแนวคิดต่องานพัฒนาและให้ความมั่นใจในการทำงานวิจัยต่อไปโดยเฉพาะนักวิจัยหน้าใหม่

เลขที่.....

แบบสอบถาม รายรับ – รายจ่ายครัวเรือน
โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินบ้านนาคลอง

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาข้อมูลหนี้สินครัวเรือนของชุมชนบ้านนาคลอง

ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูล 5 ส่วนคือ

1. ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือน
2. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ครอบครัว
3. ข้อมูลค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
4. ข้อมูลแหล่งกู้ยืมของครอบครัว
5. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ข้อมูลเหล่านี้จะใช้ในการทำวิจัยในโครงการศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลองเท่านั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของบ้านนาคลอง
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ และ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดหนี้สิน
3. ศึกษา รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านนาคลอง

รหัสโครงการ.....

แบบสอบถามโครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินบ้านนาคลอง

บ้านเลขที่หมู่ที่ บ้าน นาคลอง.ตำบลนาคู..... อำเภอ ...นาคู.. จังหวัดกาฬสินธุ์
 หัวหน้าครอบครัวชื่ออาชีพ
 สมาชิกในครอบครัว จำนวน 73... ครอบครัว

ข้อมูลของสมาชิกในครอบครัว จำแนกรายบุคคล

ที่	รายชื่อบุคคลในครอบครัว	เลขประจำตัว 13 หลัก	การศึกษา (กำลังเรียนชั้น)	ความรู้ ความชำนาญพิเศษ (ภูมิปัญญา/เรื่องที่ชำนาญ)
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

ทรัพย์สินของครอบครัว

รายการ	จำนวน	ราคาเมื่อแรกซื้อ (บาท)	ใช้งานมาแล้ว (ปี)
รถยนต์	21	6,252,500	เป็นรถมือสอง 11 คัน
รถอีแต่น			
มอเตอร์ไซด์	98	3,012,000	
รถไถใหญ่	1	600,000	
รถไถเดินตาม	22	1,330,000	
รถจักรยาน	59	103,000	
โทรทัศน์	83	440,000	
เครื่องคอมพิวเตอร์	17	98,700	
เครื่องเล่นเกม	1	3,500	
เครื่องฉายวิดีโอ	15	129,500	
เครื่องฉายวีซีดี / ดีวีดี	43	116,000	
สเตอริโอ (เครื่องเสียง)	16	56,600	
วิทยุ	37	22,600	
ชาวอะแบท	1	2,500	
พัดลม	152	92,130	
เครื่องปรับอากาศ(แอร์)	4	48,700	
กล้องถ่ายรูป	4	25,500	
กล้องดิจิตอล	2	13,000	
กล้องวิดีโอ		-	
โทรศัพท์บ้าน	9	19,775	
โทรศัพท์มือถือ	106	244,140	
ตู้เย็น	46	330,300	
เครื่องซักผ้า	24	148,000	
เครื่องปั่นผลไม้	11	14,900	
ไมโครเวฟ	3	18,500	
หม้ออบไฟฟ้า	7	36,400	
กาต้มน้ำไฟฟ้า	32	23,200	
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	49	46,740	
อื่น ๆ ระบุ.....- เครื่องดูดฝุ่น	1	6,500	
รวมทรัพย์สินทั้งหมด		13,234,685	

การปลูกพืชในครอบครัว

ที่	ชนิดของพืชที่ปลูก	จำนวนที่ปลูก (ไร่/ต้น/ชนิด/รอบ)	ผลผลิตรวม (ก.ก.)	การใช้ประโยชน์	
				กินได้นาน (เดือน)	ขายได้เงิน (บาท)
1	ข้าวนาปี(ไร่)	336.5 ไร่	85,341	12	646,775
2	ข้าวนาปี (ไร่)	5	800	3	5,200
3	ข้าวไร่ (ไร่)				
4	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)				
5	ข้าวโพดกิน (ไร่)	49	10,500	1	123,500
6	ถั่วเหลือง (ไร่)				
7	ถั่วเขียว (ไร่)				
8	ถั่วฝักยาว (ไร่)				
9	ละหุ่ง (ไร่)				
10	ถั่วลิสง (ไร่)				
11	มะพร้าว (ต้น)	56			
12	มะขามหวาน (ต้น)	22			
13	ขนุน (ต้น)	36			
14	มะขามเปรี้ยว (ต้น)	18			
15	มะม่วง (ต้น)	110			
16	ลำไย (ต้น)	21			
17	ส้มเขียวหวาน (ต้น)	11			
18	พืชผัก (ชนิด)	หลากหลายชนิด			
19	มะละกอ (ต้น)	78			
20	กล้วย (ต้น)	525			
21	เพาะเห็ด (รอบ)	2 โรงเรือน	1,000 ก.ก		90,000
22	อื่น ๆ ระบุ.....มันสำปะหลัง ใบบัว.....				

รายได้ของครอบครัว

รายได้จากภาคเกษตรในรอบปี 2551

รายได้จากภาคเกษตรในรอบปี		
ประเภทพืชและสัตว์	ปริมาณที่จำหน่าย/ตัว/ตัน	รายได้/บาท/ปี
๑. นาข้าว (ตัน)	43 ตัน	231,050
๒. มันสำปะหลัง (ตัน)		20,000
๓. อ้อย (ตัน)		
๔. ยางพารา		
๕. ยูคาลิปตัส	660 ตัน	32,000
๖. ไม้ผลเช่นมะม่วง, ขนุน, ฝรั่ง, มะ, มะไฟ, มะขามเปรี้ยว ฯลฯ (กก.)	10	
๗. ปลาเลี้ยงเอง (กก.)		
๘. ปลาธรรมชาติเช่นปลาช่อน, ปลานา (กก.)	200 ก.ก	4,000
๙. วัว/ควาย (ตัว)	37	141,000
๑๐. หมู (ตัว)	19	10,000
๑๑. เป็ด (ตัว)	106	1,900
๑๒. ไก่พื้นบ้าน, ไก่ชน	356	18,780
๑๓. ปลุกเห็ดเอง เช่น เห็ดฟาง, เห็ดขาว, เห็ดนางฟ้า, เห็ดบด (กก.)		90,000
๑๔. เห็ดธรรมชาติ เช่น เห็ดดิน, เหาะ, ปลา, เห็ดขอน ฯลฯ		3,000
๑๕. พืชสมุนไพร (มัด, ถุง)		
๑๖. เหาะกล้าไม้ (ถุง)		
๑๗. ยอดหวาย (มัดหรือยอด)		
๑๘. แมลงเช่นมดแดง, แมงแคง, จักจั่น, แมงคาม, จิ้งหรีด, ผีเสื้อ (กก.)		1,000
๑๙. พืชผัก เช่น ผักกาด, กะหล่ำ, บัว, แปป, ขีหอม ฯลฯ (กก.)		
๒๐. ผักป่า ผักหวาน, ขี้ไก่, หนาม, คอนแคน, หน่อไม้, กระเจียว ฯลฯ	50 ก.ก	2,000
๒๑. พริก, ฝ้าย, นุ่น, ฯลฯ	420 ตัน	1,000
๒๒. การรับจ้างค้ายาสูบ, เกี่ยวข้าว, ดำนา, ตัดอ้อย, รับจ้างไถนา, ไถสวน ฯลฯ		25,700
๒๓. อื่น ๆ เช่น ขี้ขี้, ค้าง ฯลฯ		1,500
รวมรายได้		582,930

รายได้นอกภาคการเกษตรในรอบปี 2551

รายได้จากการแปรรูป/หัตถกรรมและโรงงาน

รายได้จากการแปรรูป/หัตถกรรมและโรงงาน		
ประเภท	ปริมาณที่จำหน่าย	รายได้/บาท/เดือน
๑. อาหารสำเร็จรูป เช่น ปิ้ง, ถูง		7,500
๒. ขนมหวาน (กก.หรือถุง)		
๓. โรงสีครอบคร้ว, ร้า, ข้าวปลาย, อื่นๆ (กก.)		3,000
๔. แปรรูปของกิน ผงนัว(ซอง),ขนมจีน,กล้วย,ข้าว,ผลไม้,ปลา, เนื้อ, ผัก ฯลฯ		20,000
๕. แปรรูปของใช้ สบู่, แชมพู, น้ำยาล้างจาน, ฯลฯ		
๖. จักสานเช่นดั่งเจิง, กะยั้ง, ตะกร้า, หวด, มวย, สุ่ม, กีบดักสัตว์ (ชิ้น)		2,100
๗. ทอผ้าฝ้าย - ผ้าเมตร (เมตร) - ผ้าขาวม้า (ผืน) - ตัดเย็บ (ตัว) - ผ้าสีธรรมชาติ - ผ้าย้อมคราม	4	6,240 520
๘. ทอผ้าไหม (เมตร)		
๙ โรงงานปฏึกษาพระดัดคร้วเรือน		
รวมรายได้		39,360

รายได้จากการค้าขายทั่วไป

รายได้จากการค้าขายทั่วไปในรอบปี		
ประเภท	ปริมาณที่จำหน่าย	รายได้/บาท/เดือน
๑. ร้านค้าเบ็ดเตล็ด		252,000
๒. ค้าขายสัตว์ เช่น วัควาย เป็ดไก่ (ซื้อมาขายไปไม่ได้เลี้ยงเอง)	250	138,500
๓. ค้าขายพืชผัก	15 ก.ก	500
๔. อื่นๆ - ลูกหมู 12 ตัว		11,000
รวมรายได้		402,000

รายได้จากงานด้านบริการ

รายได้จากงานบริการในรอบปี		
ประเภท	จำนวนลูกค้า	รายได้/บาท/ปี
๑. ร้านเสริมสวย		
๒. ช่างยนต์	30	15,000
๓. ช่างก่อสร้าง	27	276,000
๔. ขับรถรับจ้าง		30,000
๕. ช่างไฟฟ้า		70,000
๖. บริการเครื่องเสียง		
๗. นวดแผนไทย		
๘. หมอสูตร,หมอดู		
๙. หมอแผน, หมอลำ		
๑๐. ตัดเย็บเสื้อผ้า	30	36,000
๑๑. อาชีพอื่นๆ ระบุ - รับจ้างทั่วไป		19,700
รวมรายได้		446,700

รายได้จากเป็นแรงงานรับจ้าง

รายได้อื่นๆในรอบปี		
รายได้	ปริมาณที่จำหน่าย	รายได้/บาท/เดือน
๑. รายได้จากการรับจ้างขายผลไม้,เกี่ยวข้าว,ดำนา,ตัดอ้อย,การรับจ้างไถนา, ไถสวน,ตัดหญ้า เป็นต้น		67,400
๒. รายได้ค่าตอบแทนข้าราชการ,ทหาร,ตำรวจ,พยาบาล,ภารโรง		1,800,000
๓. รายได้จากการให้เช่าที่ดิน		
๔. รายได้อื่นๆ เช่น เป็นวิทยากร		
๕. รายได้จากลูกหลานส่งให้ (กรณีทำงานต่างถิ่น)		56,000
๖. รายได้จากเบี้ยยังชีพ (ผู้สูงอายุ,คนพิการ)	21+6	(26*500=162,000/ปี)
๗. รายได้อื่นๆ - ขายข้าวแคง		60,000
รวมรายได้		1,983,400

รายจ่ายของครอบครัวในรอบปี 2552

ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รวมจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ข้าวสาร	19,180	100,390
๒	ข้าวฮาง/ข้าวกล้อง	2,050	24,600
๓	เนื้อวัว/ควาย	8,910	100,380
๔	เนื้อหมู	15,650	90,730
๕	เนื้อไก่/เป็ด	10,700	122,240
๖	ไข่ไก่บ้าน/ไข่เป็ดบ้าน	3,000	34,080
๗	ไข่ไก่/ไข่เป็ด ตลาด	4,500	66,980
๘	ปลาน้ำจืดธรรมชาติ	7,220	97,780
๙	ปลาน้ำจืดเลี้ยง	3,570	38,760
๑๐	อาหารทะเล	6,500	86,610
	รวม/ปี	162,280	695,570

ค่าใช้จ่ายอาหารสำเร็จรูปและเครื่องปรุง

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ผงชูรส	26,516	159,282
๒	ผงนัว	-	-
๓	น้ำตาลทราย	5,933	47,835
๔	น้ำปลา	4,726	65,516
๕	น้ำมันพืช	10,981	135,150
๖	ซอส/ซีอิ๊ว	3,784	46,808
๗	บะหมี่,มาม่า,ไวไว ฯลฯ	5,818	58,864
๘	อาหารถุง	14,145	156,920
๙	ปลากระป๋อง	2,175	26,090
	รวม/ปี	74,078	670,375

ค่าใช้จ่ายประเภทเครื่องคัมและขนม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	น้ำอัดลม	4,485	49,520
๒	น้ำผลไม้พื้นบ้าน	4,735	55,800
๓	ขนมกรุบกรอบ	9,900	124,400
๔	กาแฟ/นม	8,145	75,578
๕	กะทิแดง/M 100	1,200	17,400
๖	เหล้า/เบียร์	6,865	36,000
๗	เหล้าอินแปง	-	-
๘	บุหรี่	5,670	84,730
	รวม/ปี	41,000	443,428

ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ค่ายาโรงพยาบาล/คลินิก	3,651	54,202
๒	ค่ายาสมุนไพร	340	8,480
๓	ค่ารถ/อาหารสำหรับดูแลคนป่วย	1,515	18,180
๔	ค่ารักษาแบบความเชื่อ เช่น เสตะเคราะห์ หมอเหยา, หาพระ ฯลฯ		11,280
	รวม/ปี	5,506	92,142

ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในครัวเรือนจากชุมชน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ยาสีฟัน/สบู่	2,765	40,135
๒	ยาสระผม/ครีมหวด	2,769	37,148
๓	ผงซักฟอก	4,075	63,755
๔	น้ำยาล้างจาน	2,254	27,572
๕	แป้ง/เครื่องสำอาง	4,915	65,838
๖	เสื้อผ้า	9,735	110,660
๗	อื่นๆ ระบุ		
	รวมปี	26,513	345,108

ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในครัวเรือนจากตลาด

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รายจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	จาน/ชาม/ช้อน ฯลฯ		8,200
๒	ยาสีฟัน/สบู่	16,282	36,352
๓	ยาสระผม/ครีมนวด	16,451	34,896
๔	ผงซักฟอก	18,598	50,192
๕	น้ำยาล้างจาน	9,108	28,902
๖	ค่าโทรศัพท์	6,220	174,580
๗	ค่าไฟฟ้า	7,413	67,166
๘	แก๊ส/เครื่องสำอาง	4,200	42,084
๙	เสื้อผ้า, รองเท้า ฯลฯ	5,271	57,000
	รวม/ปี	83,543	499,372

ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษาของบุตร/หลาน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายของบุตร/หลาน	
		รวมจ่ายต่อปี	
๑	ค่าเทอม		244,000
๒	ค่าสมุด/เครื่องเขียน/เอกสาร		51,150
๓	ค่าอาหาร/ค่าขนมและเครื่องดื่ม		127,200
๔	ค่าเสื้อผ้านักเรียน		75,145
๕	ค่ารถ/ค่าเดินทาง		37,800
๖	ค่าโทรศัพท์บุตร/หลาน		42,340
	รวม/ปี		577,635

ค่าใช้จ่ายในการผลิตและด้านการเกษตร

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	รวมจ่ายต่อปีในรอบปี 2550	
		ทำนา	ทำสวน/ทำไร่
๑	ค่าจ้างแรงงาน/นาวาน	183,520	
๒	อุปกรณ์การผลิต	21,800	
๓	ค่าน้ำมันรถไถ	102,100	
๔	ค่าปุ๋ยเคมี	186,750	
๕	ค่ายาฆ่าหญ้า/แมลง	16,150	
๖	ค่าปุ๋ยชีวภาพ/หมัก	23,740	
	รวม/ปี	534,060	

ค่าใช้จ่ายในการผ่อนหนี้สิน

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในการผ่อนหนี้สิน	
		รวมจ่ายต่อเดือน	รวมจ่ายต่อปี
๑	ผ่อนชำระรถยนต์	40,530	241,560
๒	ผ่อนชำระรถมอเตอร์ไซด์	21,300	228,400
๓	ผ่อนชำระเครื่องใช้ไฟฟ้า	1,290	15,480
๔	ผ่อนชำระเฟอร์นิเจอร์		15,000
๕	ผ่อนชำระหนี้สินเช่น ธ.ก.ส./ธนาคาร		627,740
๖	ผ่อนชำระเงินกู้ยืมในระบบ	6,000	
๗	ผ่อนชำระหนี้การศึกษา		
๘	อื่นๆ ระบุ - ผ่อนบ้าน	4,900	58,800
	รวม/ปี	74,020	1,186,980

ค่าใช้จ่ายทางสังคม

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายทางสังคม	
		รวมจ่ายต่อปี	
๑	งานศพ		82,280
๒	งานแต่งงาน		64,100
๓	งานบุญ		48,500
๔	งานเลี้ยงงานสังสรรค์		39,000
๕	อื่นๆ ระบุ	รวม	233,880

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

ลำดับ	ประเภทการใช้จ่าย	ข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน	
		รวมจ่ายต่อปี	รวมจ่ายต่อปี
๑	ห่วย		36,600
๒			
	รวม/ปี		36,600

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครัวเรือนรอบปี 2552

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดปี 2552	5,315,150.....บาท
-----------------------------	------------------------

แหล่งเงินทุน	หนี้สินของครอบครัว		หนี้คงเหลือ (บาท)	สาเหตุการกู้ยืม
	จำนวนเงินกู้ (บาท)	อัตราดอกเบี้ย (ร้อยละ.....บาท / เดือน)		
ธ.ก.ส.	1,997,000	9 %		ซื้อรถไถ-สร้างบ้าน
สหกรณ์หน่วยราชการ	2,370,000			
สหกรณ์การเกษตร	705,000			
กองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน)	2,000,000	4 %		
โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ(อบต.)				
กองทุนหมู่บ้าน(เมनु5)	11,000			
กองทุนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.)				
ออมทรัพย์	1,500			
กองทุน กขคจ.				
ธนาคารกรุงไทย	220,000		150,000	
ธนาคารออมสิน	800,000			
ธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ระบุ - ธนาคารอาคารสงเคราะห์	850,000	0.375/ปี	590,505	สร้างบ้าน
กองทุนปฎิ	78,500		(740,505)	
กองทุนแม่บ้าน	49,100			
กองทุนสงเคราะห์	22,600			
กลุ่มทอผ้า	20,000			
กองทุนสาธารณสุขมูลฐาน	55,500			
กองทุนธนาคารข้าว	81,000			
กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง				
กลุ่มอื่นๆ - ฌาปนกิจศพ	100,000			
หนี้ในระบบ				
- พ่อเลี้ยง/แม่เลี้ยง/เพื่อนบ้าน				
- ญาติพี่น้อง	20,000			
- กรรมการกองทุนหมู่บ้าน				
- กองทุนเพื่อการศึกษา				
- ร้านค้า	100			
- ค่าห่วย	50			
- อื่น ๆ ระบุ.....- กองทุนฟื้นฟู	80,000			
รวม	9,461,350		(8,720,845)	

เงินออมของครอบครัว

รายชื่อแหล่งออมเงิน	จำนวนเงินออมที่มี
ออมทรัพย์ / สัจจะ / กองทุนหมู่บ้าน	73,790
ธนาคาร	41,000
สหกรณ์	10,000
ประกันชีวิต	813,080
หุ้นต่าง ๆ	30,400

ปัญหา / ความต้องการของครอบครัว

1. อยากให้มีการส่งเสริมอาชีพ ให้กับแม่บ้านที่ว่างงาน
2. ต้องการเงินมาลงทุนมาสร้างโครงการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ
3. ต้องการเงินมาลงทุนมาสร้างโครงการเลี้ยงหมูขุน

ลงชื่อ.....ผู้เก็บข้อมูล

วันเดือนปี ที่เก็บข้อมูล 27 เมษายน 2552

สรุปหนี้สินของครอบครัวชุมชนบ้านนาคลอง (ณ วันที่ 27 เม.ย. 2552)

วันที่	แหล่งเงินกู้	จำนวนครอบครัวที่กู้		จำนวนเงินที่กู้	
		ข้าราชการ	ชาวบ้าน	ข้าราชการ	ชาวบ้าน
1	ธนาคารออมสิน	1	-	800,000	-
2	ธ.ก.ส.	1	11	30,000	1,967,000
3	กองทุนเงินล้าน	6	33	135,000	1,865,000
4	ธนาคารอาคารสงเคราะห์	1	-	590,505	-
5	หนี้สินนอกระบบ	1	2	1,000	20,150
6	สหกรณ์หน่วยราชการ	4	-	2,370,000	-
7	สหกรณ์การเกษตร	2	-	75,000	
8	ธนาคารข้าว	2	30	6,000	75,000
9	กองทุนฟื้นฟู	-	1	-	80,000
10	ธนาคารปฎิย	4	65	7,200	71,300
11	กองทุนสาธารณสุขมูลฐาน	5	49	6,000	49,500
12	กลุ่มออมทรัพย์	1	67	5,000	50,000
13	กลุ่มแม่บ้าน	4	46	4,000	45,100
14	กองทุนสงเคราะห์	1	14	500	42,100
15	ธนาคารกรุงไทย		-	150,000	-
16	กลุ่มทอผ้า	1	9	1,000	19,000
รวมหนี้สินทั้งหมด				4,181,205	4,284,150

ตารางสรุปรายจ่ายในครัวเรือนของชุมชนบ้านนาคลอง ปี พ.ศ. 2552

ลำดับ	ประเภทของการใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	
		ข้าราชการ	ชาวบ้าน
1	ผ่อนหนี้สิน	431,440	755,540
2	ด้านอาหาร	123,880	571,690
3	ซื้อของจากตลาด	76,532	422,840
4	การศึกษาของบุตร - หลาน	195,900	381,735
5	การผลิตและด้านการเกษตร	60,300	473,760
6	เครื่องคั่ว/ขนม	107,640	335,788
7	อาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง	39,624	630,751
8	ทางสังคม	60,000	173,880
9	การรักษาพยาบาล	7,500	84,642
10	อื่นๆ.....หอย	-	36,600
	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น	1,102,816	3,867,226

ตารางสรุปรายได้ในครัวเรือนของชุมชนบ้านนาคลอง ปี พ.ศ. 2552

ลำดับ	ประเภทรายได้	จำนวนเงิน (บาท)	
		ข้าราชการ	ชาวบ้าน
1	จากแรงงานรับจ้าง/เงินเดือน	1,800,000/ด	183,400
2	จากภาคการเกษตร	4,500	578,430
3	จากการค้าขายทั่วไป	252,000	150,000
4	นอกภาคการเกษตร	520	38,840
5	จากงานด้านบริการ	-	446,700
	รวมรายได้	2,057,020	1,397,370

หมายเหตุ เก็บข้อมูล ณ วันที่ 27 เมษายน 2552 จำนวน 73 ครอบครั

จากเดิม ข้าราชการ 8 คนเหลือ 6 คน ชาวบ้าน 75 ครอบครัเหลือ 67 ครอบครั